

જૈન ધાર્મિક શંકાસમાધાન.

રચયિતા,
શાસ્ત્રવિશારદ યોગનિષ્ઠ જૈનાચાર્ય
શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજી.

श्रीमद् बुद्धिसागरसूरि ग्रंथमाला ग्रन्थांक ८७.

जैन धार्मिक शंभुसुभाषान.

रचयिता, शास्त्रविशारद योगनिष्ठ जैनगुरुवर्य
श्रीमद् बुद्धिसागरसूरि

शा. केशवलाल सिमलाल मन्जलाल प्रांतीजवाणानी द्वय सहायधी
छपायी प्रसिद्ध करनार,
श्री अक्षयात्मज्ञानभसारक मंडल.
डा. वकील मोहनलाल हीमचंद्र. सु. पाहरा.

प्रथमावृत्ति.

* * *

प्रति १०००.

वीर सं. २४५०.

ई. स. १९२५.

वी. सं. १९८१.

किं. ०-२-०.

અમદાવાદ.

ધી “ ડાયમંડ જ્યુબિલિ ” પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં
પરીખ દેવીદાસ હગનલાલે છાપ્યું.

નિવેદન.

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ તરફથી પ્રકટ થતી શ્રીમદ્ યુદ્ધિસાગર સરિઅંથમાળાના અંથાંક ૮૭ તરીકે શ્રી જૈનધર્મ શંકા-સમાધાન નામનો અંથ પ્રકટ કરતાં અમોને ઘણા આનંદ થાય છે. શ્રી શાસનદેવ ઘંટાકર્ણ વીરના સંબંધમાં સં. ૧૯૮૦ ની સાલમાં ફેટલાક જ્ઞાનુઓ તરફથી શંકાઓભરી ચર્ચા થયેલી જાણી અને તેવાઓને સત્ય હકીકત ઉપયોગી થઇ પડે એવા હેતુથી ગુરૂશ્રીએ આ અંથ લખી સંમાજને આ વિષયનું ઉપયોગી સાહિત્ય પૂર પાડ્યું છે.

આ મંડળ પાસે કોઈ પ્રકારનું સ્થાયીકરૂં નથી. છતાં પણ આ મંડળના અધિષ્ઠાતા પ્રાતઃસ્મરણીય ગુરૂમહારાજ શ્રીમદ્ યુદ્ધિસાગરજી સરિજીની પૂર્ણ પ્રેરણા અને જ્ઞાનરૂપી જૈનધર્મ અધુઓની ઉદ્ધાર સહાયથી મંડળ પોતાના માત્ર નિયમ પ્રમાણે ઉત્તમોત્તમ પુસ્તકો સસ્તી કીંમતે પ્રસિદ્ધ કરે જાય છે. મંડળના આ શુભ કાર્યમાં જેમ જેમ અધિક સહાય મળશે તેમ તેમ મંડળ પોતાનું કામ વધુ ઉત્સાહથી ચલાવશે. આવા પ્રકારના સાહિત્યની આપણામાં ઘણી ઓછપ છે ને આશા છે કે આ અંથનો બહોળા પ્રમાણમાં લાભ લઇ ભગવાત્માઓ પોતાના આત્મકલ્યાણ સાથે સત્ય વસ્તુની પ્રતીતિ કરી શકશે, એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

સુ. પાદરા, ૧૯૮૪ } અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ તરફથી,
વસંતપંચમી. } વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ.

ધન્યવાદ.

આ ગ્રંથ છપાવવામાં પ્રાંતીજવાળા શેઠ કેશવલાલ શિવલાલ મજલાલે રૂ. ૭૫) ની આર્થિકરહાય આપી પોતાના દ્રવ્યનો સદુપયોગ કર્યો છે. આ માટે શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાનપ્રસારક મંડળ તરફથી તેમનો ધન્યવાદ આપવાની સાથે આભાર માનવામાં આવે છે.

—અ. જ્ઞા. પ્ર. મંડળ.

મરતાવના.

વિ. સં. ૧૯૮૦ માં જે જે લોકોએ જૈનધર્મશાસ્ત્રોના મંતવ્યો સંબંધી વિચારો દર્શાવ્યાં હતાં. તેઓના શક્તિ વિચારોની અસરથી અન્ય જૈનો મુક્ત રહે એવા ઉદ્દેશથી જૈનધાર્મિક શંકાસમાધાન ગ્રન્થ, પેથાપુરમાં તેજ ચોમાસામાં શ્રાવણ માસમાં લખી પૂર્ણ કર્યો. આ ગ્રંથમાં જે કંઈ ઉત્તર તરીકે લખ્યું છે તે જૈનશાસ્ત્રોના આધારે લખતાં છતાં છદ્મસ્થ-દશાથી અનુપયોગે જિનારા વિરુદ્ધ જે કંઈ લખાયું હોય તેની સંઘસમક્ષ મારી માર્યું છું અને તેને સુધારવા જૈનગીતાર્થોને વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરું છું. હાલમાં અનેક ધર્મોમાં સંક્રાન્તિયુગ પ્રવર્તે છે. દેશ સમાજ વગેરેમાં આચારો વિચારો સંબંધી સંક્રાન્તિયુગ ચાલે છે. અસ્થિર પ્રજાવાળા તથા અલ્પજ્ઞમનુષ્યોને ગીતાર્થજ્ઞાનીઓના સમાગમના અભાવે તેમજ જૈનશાસ્ત્રોના અભ્યાસના અભાવે અનેક જાતની શંકાઓ પડે એમાં આશ્ચર્ય નથી. તેથી તેવાઓને ગ્રન્થરૂપે પ્રત્યુત્તર આપતાં અન્ય જૈનો કે જે સલ્વઆહી છે તેઓને આવા ગ્રન્થોથી સમકિતની નિર્મલતા રહે એવું જાણીને મેં મારી ફર્જ બજાવી છે અને તેથી પ્રતિપક્ષી વિચારવાળાઓને તે ન રહે અને તે મારી નિંદા કરે તોપણ મને તો તેઓપર સમભાવ, ભાવદયા હોવાથી કર્મની નિર્જરાપૂર્વક આત્મશુદ્ધિ થવાની છે અને ભવિષ્યમાં પણ અને લાંબુધી પુનઃ શંકાઓના જવાબ તરીકે જૈનધર્મ અને જૈનસંઘની નિષ્કામભાવે સેવા કરવાની નિષ્કામ પ્રવૃત્તિ ચાલુ રહેવાનીજ. આવા સંક્રાન્તિયુગમાં મારી ફરજ મારે બજાવવી જોઈએ તેમાં પ્રતિપક્ષી નિંદકો તરફથી ઉપસર્ગ થાય તોપણ મારે તેઓની નિંદા કર્યા વિના તેઓનું ખૂર કરવાની વિચાર પ્રવૃત્તિ વિના માફ કરવાનુંજ રહ્યું. પ્રતિપક્ષી નિંદકોપર મને ભાવદયા અને સમભાવ વર્તે છે તેથી

૬

આવાં કર્મયોગીઓનાં કર્યોથી આત્માની શુદ્ધિ થાય છે. પેથાપુરના જૈનસંઘે ચોમાસામાં ગુરૂભક્તિ સારી કરી હતી. શા. મોતિલાલ પાનાચંદ તથા શા. રમણિકલાલ ડાહ્યાભાઈએ પ્રુફ શોષવામાં સહાય કરી છે. આ ગ્રન્થથી જૈનો, જૈનધર્મમાં શ્રદ્ધાવાનુ રહો એમ ઈચ્છું છું. પ્રતિપક્ષી નિંદકોને હું ખમાવું છું અને તેઓનું ભલું ઈચ્છું છું. તેઓપર દ્વેષ વિના તેઓપર શુદ્ધ પ્રેમથી મૈત્રીભાવ ધારું છું અને આશા છે કે તેઓ માફ લખેલું સમજીને તેમાંથી સત્યગ્રહણ કરે અગર વૈરભાવ તજી મધ્યસ્થ બને અને આત્મશુદ્ધિ કરે.

આ ગ્રન્થનું અશુદ્ધિ શુદ્ધિપત્રક કરવાની ઉપયોગિતા જણાઇ નથી છતાં જે કંઈ ટાઈપિ વગેરે અક્ષર શુદ્ધિરૂપે રહી ગયા હોય તેઓને સંતો સુધારશે.

इत्येवं ॐ अहं महावीर शान्तिः ३ सु. भडुडी, वि० १५८१ पोप वहि ७.

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળી તરફથી

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસરિણ્ણગ્રન્થમાળામાં

પ્રગટ થયેલા ગ્રન્થો.

ગ્રંથાંક	પૃષ્ઠ	કિંમત.
૧ ક. ભજન સંગ્રહ ભાગ ૧ લો.	૨૦૦	૦—૮—૦
* ૧ અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા.	૨૦૬	૦—૪—૦
* ૨ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૨ જો.	૩૩૬	૦—૮—૦
* ૩ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૩ જો.	૨૧૫	૦—૮—૦
* ૪ સમાધિશતકમ્.	૬૧૨	૦—૮—૦
૫ અનુભવપચ્ચિશી.	૨૪૮	૦—૮—૦
૬ આત્મપ્રદીપ.	૩૧૬	૦—૮—૦
* ૭ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૪ થો.	૩૦૪	૦—૮—૦
૮ પરમાત્મદર્શન,	૪૦૦	૦—૧૨—૦
* ૯ પરમાત્મજ્યોતિ.	૫૦૦	૦—૧૨—૦
* ૧૦ તત્ત્વચિહ્નુ.	૫૦૦	૦—૧૨—૦
* ૧૧ ગુણાનુરાગ. (આવૃત્તિ ખીણ)	૨૪	૦—૧—૦
* ૧૨-૧૩. ભજનસંગ્રહ ભાગ ૫ મો		
તથા જ્ઞાનદીપકા.	૧૯૦	૦—૬—૦
* ૧૪ તીર્થયાત્રાનું વિમાન (આ. ખીણ)	૬૪	૦—૨—૦
* ૧૫ અધ્યાત્મભજનસંગ્રહ	૧૯૦	૦—૬—૦
૧૬ ગુરુમોધ.	૧૭૪	૦—૮—૦
* ૧૭ તત્ત્વજ્ઞાનદીપિકા	૧૨૪	૦—૬—૦
૧૮ ગદ્યકાવ્યસંગ્રહ ભા. ૧	૧૧૨	૦—૩—૦

૯

* ૧૯-૨૦ શ્રાવકધર્મસ્વરૂપ ભાગ ૧-૨ (આવૃત્તિ ત્રીજી)		૪૦-૪૦-૧-૦૦
* ૨૧ ભજનપદસંગ્રહ ભાગ ૬ ઠો. ૨૦૮		૦-૧૨-૦૦
૨૨ વચનામૃત. ૮૩૦		૦-૧૪-૦૦
૩૩ યોગદીપક. ૩૦૮		૦-૧૪-૦૦
૨૪ જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા. ૪૦૮		૧-૦-૦૦
* ૨૫ આનન્દધનપદ ભાવાર્થ (૧૦૮) સંગ્રહ ૮૦૮		૨-૦-૦૦
* ૨૬ અધ્યાત્મશાન્તિ (આ. ખીજી) ૧૩૨		૦-૩-૦૦
૨૭ કાવ્યસંગ્રહ ભાગ ૭ મો. ૧૫૬		૦-૮-૦૦
* ૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ. ૬૬		૦-૨-૦૦
* ૨૯ કુમારપાળ (હિંદી) ૨૮૭		૦-૬-૦૦
૩૦ થી ૪-૩૪ સુખસાગર ગુરુગીતા ૩૦૦		૦-૪-૦૦
૩૫ પદ્મવ્યવિચાર. ૨૪૦		૦-૪-૦૦
* ૩૬ વિજ્ઞપુરવૃત્તાંત. ૯૦		૦-૪-૦૦
૩૭ સાખરમતીકાવ્ય. ૧૬૬		૦-૬-૦૦
૩૮ પ્રતિજ્ઞાપાલન. ૧૧૦		૦-૫-૦૦
* ૩૯-૪૦-૪૧ જૈનગચ્છમતપ્રબંધ, સંઘપ્રગતિ, જૈનગીતા. ૩૦૪		૧-૦-૦૦
૪૨ જૈનધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ ભા. ૧		૧-૦-૦૦
૪૩ મિત્રમૈત્રી. ૦-૮-૦૦		૦-૮-૦૦
* ૪૪ શિષ્યોપનિષદ્. ૪૮		૦-૨-૦૦
૪૫ જૈનોપનિષદ્. ૪૮		૦-૨-૦૦

૯

૪૬-૪૭ ધાર્મિક ગદ્યસંગ્રહ તથા		
સદુપદેશ ભાગ ૧ લો.	૯૭૬	૩-૦-૦
૪૮ ભજનસંગ્રહ ભા. ૮	૯૭૬	૩-૦-૦
૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૧	૧૦૨૮	૨-૦-૦
૫૦ કર્મયોગ.	૧૦૧૨	૩-૦-૦
૫૧ આત્મતત્ત્વદર્શન	૧૧૨	૦-૧૦-૦
૫૨ ભારતસહકારશિક્ષણ કાવ્ય	૧૬૮	૦-૧૦-૦
૫૩ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા. ૨	૧૨૦૦	૩-૮-૦
૫૪ ગાંધી સંગ્રહ ભા. ૨	૧૩૦	૦-૪-૦
૫૫ કર્મ પ્રકૃતિટીકાભાષાંતર	૮૦૦	૩-૦-૦
૫૬ ગુરૂગીત ગાંધીસંગ્રહ.	૧૯૦	૦-૧૨-૦
૫૭-૫૮ આગમસાર અને અધ્યાત્મગીતા.	૪૭૦	૦-૬-૦
૫૯ દેવવંદન સ્તુતિ સ્તવન સંગ્રહ.	૧૭૫	૦-૪-૦
૬૦ પૂજાસંગ્રહ ભા. ૧ લો.	૪૧૬	૧-૦-૦
૬૧ ભજનપદસંગ્રહ ભા. ૯	૫૮૦	૧-૮-૦
૬૨ ભજનપદસંગ્રહ ભા. ૧૦	૨૦૦	૧-૦-૦
૬૩ પત્રસદુપદેશ ભા. ૨	૫૭૫	૧-૮-૦
૬૪ ધાતુપ્રતિભાક્ષેપ સંગ્રહ ભા. ૨	૧૮૦	૧-૦-૦
૬૫ જૈનદષ્ટિએ ધર્શાવાસ્થોપનિપદ્ધ ભાવાર્થવિવેચન.	૩૬૦	૧-૦-૦
૬૬ પૂજાસંગ્રહ ભા. ૧-૨	૬૦૦	૨-૦-૦
૬૭ સ્નાત્રપૂજા. (બુદ્ધિસાગરસૂરિકૃત)		૦-૨-૦
૬૮ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર અને તેમનું જીવનચરિત્ર.	૩૨	૦-૪-૦

૧૦

સંસ્કૃત ગ્રન્થો.

૬૯-૭૨ શુદ્ધોપયોગ વિ०		
સંસ્કૃત ગ્રંથ ૪	૧૮૦	૦-૧૨-૦
૭૩-૭૭ સંઘકર્તાવ્ય વિ०		
સંસ્કૃત ગ્રંથ ૫	૧૬૮	૦-૧૨-૦
૭૮ લાલાલજીપતરાય અને જૈનધર્મ	૧૦૦	૦-૪-૦
૭૯ ચિન્તામણિ	૧૨૦	૦-૪-૦
૮૦-૮૧ જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તધર્મનો		
મુકાબલો તથા જૈનખ્રીસ્તિ સંવાદ	૨૨૦	૧-૦-૦
૮૨ સત્પસ્વરૂપ	૨૦૦	૦-૧૨-૦
૮૩ ધ્યાનવિચાર	૬૬	૧૦-૮-૦
૮૪ આત્મશક્તિપ્રકાશ	૧૪૦	૦-૪-૦
૮૫ ક્ષમાપના	૭૫	૦-૩-૦
૮૬ આત્મદર્શન	૧૫૫	૦-૪-૦
૮૭ જૈન ધાર્મિક સમાધાન	૫૫	૦-૨-૦
૮૮ કન્યાવિક્રયનિષેધ	૨૨૦	૦-૮-૦
૮૯ આત્મશિક્ષાભાવનાપ્રકાશ	૧૦૦	૦-૪-૦
૯૦ આત્મપ્રકાશ.		
૯૧ શોકવિનાશક (ગુજરાતી)		
૯૨ તત્ત્વવિચાર.		
૯૩ અધ્યાત્મગીતા		
૯૪ આત્મસમાધિશતક		
૯૫ જીવકપ્રબોધ		
૯૬ આત્મસ્વરૂપ		
૯૭ પરમાત્મદર્શન		
૯૮ જૈનસૂત્રમાં મૂર્તિપૂજા		

સંસ્કૃત ગ્રન્થો.

૧૧

થોડા માસમાં બહાર પડનાર ગ્રન્થો.

- ૧ જૈન શ્વેતાંબર ગ્રંથનામાવલિ.
- ૨ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી નિર્વાણ રાસ.
- ૩ મોટું વિજ્ઞપુર વૃત્તાંત.
- ૪ ઊં શ્રી યશોવિજયજી નિબંધ.
- ૫ ભજનસંગ્રહ ભા. ૧૧ મો

* આ નિશાનીવાળા ગ્રંથો શીલક નથી.

પુસ્તકો મળવાનાં ઠેકાણાં:—

- ૧ વકીલશા. મોહનલાલ હીમચંદ પાઠરા. (ગુજરાત).
- ૨ શા. આત્મારામ ખેમચંદ સાહુંદ (જલ્દે અમદાવાદ).
- ૩ ભાંખરીઆ શા. મોહનલાલ નગીનદાસ ૧૯૨-૬૪,
બજારગેટ કેટ—મુંબઇ.
- ૪ શેઠ નગીનદાસ રામચંદ ભાંખરીઆ મહેસાણા.
- ૫ શેઠ ચંદુલાલ ગોકળદાસ, વિજ્ઞપુર જૈનજ્ઞાનમંદિર.
- ૬ યુક્તસેલર મેઘજી હીરજી પાયધુની—મુંબઇ.
- ૭ શા. રતિલાલ કેશવલાલ, સુ. પ્રાંતીજ.
- ૮ શ્રીમદ્ યુદ્ધિસાગરસૂરિ મંડળ, સુ. પેથાપુર
સાગરગચ્છ ઉપાશ્રય.

જૈનધર્મ શંકા સમાધાન.

શ્રી જૈનશાસનદેવ ઘંટાકર્ણુ વીરની સહાયસિદ્ધિ આદિ માન્યતા.

પ્રણમ્ય શ્રીમહાવીરં, સર્વજ્ઞં દોષવર્જિતમ્
કુમતં ખણ્ડનં કુર્વે, જૈનશાસ્ત્રવિરોધિનામ્-॥ ૧ ॥

ઘણ્ટાકર્ણમહાવીરો, જૈનશાસનરક્ષકઃ
તસ્ય સહાયસિદ્ધયર્થં, વચ્ચિમ શાસ્ત્રાનુસારતઃ ॥ ૨ ॥

શ્રી સર્વજ્ઞ દોષવર્જિત યોવીશમા તીર્થંકર તારણુહાર એવા મહાવીર દેવને નમસ્કાર કરીને જૈનશાસ્ત્રોના વિરોધીઓ કે જેઓ ચારનિકાયના દેવોની સહાયતાને માનતા નથી વગેરે જૈનશાસ્ત્ર વિરુદ્ધ અનેક કુમતને ધારે છે એવાઓના કુમતનું ખંડન કરું છું. ઘંટાકર્ણુ મહાવીર છે તે બાવન વીર પૈકી એક વીર છે. તે જૈનશાસન રક્ષકવીર છે, તે જૈનધર્મમાં શ્રદ્ધાલુ એવા જૈનોને સહાય કરી શકે છે તેથી શાસનદેવની સહાયની સિદ્ધિને શાસ્ત્રાધારે કથું છું.

જૈનશાસ્ત્રોમાં પરંપરાગમનું વર્ણન છે. પૂર્વ જૈનાચાર્યોની પરંપરાએ જે માન્યતાઓ પ્રવર્તે છે તેના પરંપરાગમમાં સમાવેશ થાય છે. સર્વ જ્ઞાતના હિંદુ, મુસલમાન, બૌદ્ધ વગેરે ધર્મોમાં પણ તેઓ તેઓના મહાત્માઓનાં પરંપરાગમોને માને છે. જૈનશાસ્ત્રોમાં પરંપરાગમ છે તેને જે ન માનવામાં આવે તો જૈનધર્મની ઘણી માન્યતાઓનો નાશ થઈ જાય. પૂર્વાચાર્યોએ મંત્રપ્રવાહપૂર્વમાંથી અનેકમંત્રોનો અને વિધા-

(૨)

ઓનો ઉદ્ધાર કરી મંત્રકલ્પશાસ્ત્રોની રચના કરી છે.* મંત્રપ્રવાદ અને વિદ્યાપ્રવાદપૂર્વના અભ્યાસીઓવા પૂર્વાચાર્યોએ અનેક દેવોના મંત્રોને બનાવ્યા છે અને તેથી તેમણે અનેક મંત્રકલ્પો રચ્યા છે. હાલમાં જૈનશાસ્ત્રોમાં નવકાર મંત્રકલ્પ અનેક પ્રકારના મૌળુદ છે. ઉવસગ્ગહરમંત્રનો પણ કલ્પ હાલ મૌળુદ છે. નાની શાંતિનો મંત્રકલ્પ પણ મૌળુદ છે. મોટી શાંતિનો મંત્રકલ્પ છે. સતિકરનો મંત્રકલ્પ છે. તિજ્યપહુત, નમિ-ઉણ અને ભક્તામરનો મંત્ર યંત્રકલ્પ મૌળુદ છે, શ્વેતાંબર અને દિગંબર જૈનો બંને ઋષિમંડલ મંત્રકલ્પને માને છે. જૈનાચાર્યો સૂરિ મંત્રની આરાધના કરે છે અને સૂરિમંત્રના યંત્રને પૂજે છે. ઉપાધ્યાયો વર્ધમાનવિદ્યાની આરાધના કરે છે. શ્રાવકો ઋષિમંડલ મંત્રની આરાધના કરે છે. અષ્ટોતરી શાંતિસ્નાત્ર અને લઘુશાન્તિસ્નાત્ર કે જેની રચના તપાગચ્છના આચાર્યોએ શ્રીહીરવિજ્યસૂરિના સમયમાં કરી છે અને શ્રીસકલચંદ્રજી ઉપાધ્યાય કે જે સત્તરભેદી પૂજન, ખાર ભાવના અને પ્રતિષ્ઠાકલ્પ, ધ્યાનદીપિકા આદિ ગ્રંથોના રચયિતા છે તેમણે પ્રતિષ્ઠાકલ્પમાં ઘંટાકલ્પ મંત્રને ગ્રહ્ય છે. તે પૂર્વપરંપરાથી જાણવું તથા અન્ય તેમના ગુરુઓ જગત્ ગુરુશ્રી હીરવિજ્યસૂરિ વગેરેના સમયમાં શાંતિસ્નાત્ર - અષ્ટોતરી સ્નાત્રની રચનાની વ્યવસ્થા થઈ છે અને તેમાં નવઅહ-પૂજન, દશદિક્પાલપૂજન, ચોવીશ તીર્થકરોની યક્ષયક્ષિણીઓના મંત્ર તથા તેઓનું પૂજન છે અને નવઅહાદિકને નૈવેદ્ય ધરવા વગેરેની વ્યાખ્યા છે

* જુઓ ઘંટાકલ્પકલ્પ—પાટણના ત્રીજા નંબરના ભંડારમાં ઠા. ફેફલીયાવાડાની આબલી શેરીને ભંડાર શા. હાલાભાઈની દેખરેખમાં છે. તેમાં તથા પુનારકન કોલેજના (એ. સો. ના જનલમાં) તથા સુરત જૈન આનંદ પુસ્તકાલયના લીટમાં નંબર ૫૬૫-૫૬૬ પૂર્વાચાર્યોના લખેલા તૈયાર પડયા છે. તપાગચ્છમાં દરેક પ્રતિષ્ઠામાં ઘંટાકલ્પ યંત્ર સ્થાપવામાં આવે છે.

(૩)

અને પ્રતિષ્ઠા મંત્રકલ્પમાં ઘંટાકર્ણુવીરની મંત્ર યંત્રવાળી થાલી અને તેને સુખડી ધરાવવાની વિધિની પ્રક્રિયા આજસુધી તપાગચ્છ જૈનોમાં પ્રવર્તે છે. અમારા પૂર્વાચાર્યોએ, મુનિવરોએ, પ્રતિષ્ઠાકલ્પમાં ઘંટાકર્ણુવીરની સહાયતા-માન્યતાને સ્વીકારેલી છે, તેથી અમે પણ અમારા પૂર્વાચાર્યોના પરંપરાગમને માન્ય કરીને ઘંટાકર્ણુવીરને શાસનદેવવીર તરીકે માનીએ છીએ અને મહુડીના સઘે ઘંટાકર્ણુવીરની મૂર્તિ બનાવી અને અમેએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. જૈનશાસ્ત્રોમાં જૈનોના શોભા સંસ્કારના મંત્રો છે તે મંત્રપ્રવાહ નામના પૂર્વમાંથી ઉદ્દ્યુત કરેલ છે અને તેઓનો નિગમશાસ્ત્રોમાં સમાવેશ થાય છે. અનાદિકાલથી દરેક તીર્થંકરના વખતમાં સાધુઓનાં આચારનાં અને તત્ત્વજ્ઞાનમય આગમ શાસ્ત્રો અને ચઉદ પૂર્વના મંત્રોદિ ભાગનાં તથા ગૃહસ્થ ધર્મના સંસ્કાર આદિ ધર્મપ્રરૂપનારાં નિગમશાસ્ત્રો પ્રવર્ણા કરે છે અને જૈનો તે બંનેને પ્રમાણભૂત માને છે. શ્રીઋષભદેવપ્રભુના વખતમાં ભરતરાજએ જે ચાર વેદો રચ્યા હતા તેઓનો નિગમશાસ્ત્રોમાં સમાવેશ થાય છે અને મંત્રપ્રવાહમાંથી અને વિદ્યાપ્રવાહમાંથી ઉદ્દ્યુતમંત્રો તથા પૂર્વાચાર્યોએ દેવોને પ્રત્યક્ષ કરી જે મંત્રો કલ્પો રચ્યા છે તે સર્વમંત્રશાસ્ત્રોનો પણ અપેક્ષાએ નિગમશાસ્ત્રોમાં સમાવેશ થાય છે તેથી તે મંત્રભાગ અધિકારીની આગળ ગુરૂઓ પ્રકાશિત કરે છે તેથી ગુરૂપરંપરાગમે ચાલ્યો આવે છે, તેથી હાલ તે પરંપરાગમમાં સમાવેશ પામે છે. જૈનાચાર્યો મિથ્યાત્વીદેવોને પણ સમકિતી બનાવે છે અને તેઓને જૈનશાસન ગચ્છના રક્ષક તરીકે નીમી શકે છે. શત્રુંજય માહાત્મ્યમાં શત્રુંજય પર સ્થાપિત કપર્દી યક્ષ મિથ્યાત્વી થઇ ગયો હતો તેને વજ્રસ્વામીએ ઉઠાડી મૂકી અને બીજા કપર્દી યક્ષને બોલાવી જૈનધર્મનો શ્રદ્ધાલુ સમકિતી બનાવી શત્રુંજયપર સ્થાપિત કર્યો છે. શ્રી આનંદવિમલ સૂરિએ શ્રી માણિભદ્રવીરની સ્થાપના કરી છે અને

(૪)

તેની સ્થાપના પાલણપુર પાસેના મગરવાડામાં તથા વિજપુર પાસેના આગસોડ ગામમાં છે. માણિભદ્રવીરનું આગસોડમાં ગામ બહાર મોડું દેવળ છે તેનું વિજપુર વૃત્તાંતમાં સવિસ્તર વર્ણન છે.

પૂર્વાચાર્યોએ તપ તપી મંત્ર આરાધી નવીન માણિભદ્રવીર વગેરેને પણ સમક્રિતી કરી જૈનશાસન દેવતરીકે સ્થાપિત કર્યા છે તેથી જૈન-ક્રોધ પરંપરાગમને માન્ય રાખી નવીનશાસન રક્ષકવીર વગેરેને આજ-દિન સુધી માનતી પૂજતી આવી છે. જૈનાગમોમાં મુખ્યતાએ તત્ત્વગાન અને મોક્ષારાધન તથા સાધુના આચાર વગેરેની મુખ્યતા છે અને મંત્ર-શાસ્ત્રોમાં મંત્રકલ્પની મુખ્યતા છે. આગમોમાં આજ કારણથી ઝંકાર ઠોંકાર આદિ બીજાંમંત્રો વગેરેની વ્યાખ્યાઓ દેખાતી નથી. પૂર્વાચાર્યો મોટા ભાગે મંત્રશાસ્ત્રોનો ભાગ તો ગુપ્ત રાખતા હતા, અને સ્વશિષ્યોને પણ લાયક જણાવે તેઓને ખાનગીમાં મંત્ર રહસ્ય આપતા હતા. મંત્રશાસ્ત્રોને ભંડારમાં ગોપવી રાખતા હતા કે જેથી તેનો અધિકારી પુરૂષ તેનો ઉપ-યોગ કરી શકે. સર્વ દર્શનધર્મશાસ્ત્રોમાં મંત્રશાસ્ત્ર વિભાગ છે અને તેને સર્વ દર્શનધર્મવાળાઓ શ્રદ્ધાથી માન્ય કરે છે. જૈનો જૈનમંત્રશાસ્ત્રોને અને શાસનદેવોના મંત્રોને માન્ય કરે છે અને જૈનશાસન વીર દેવયક્ષ વગેરેને માને છે પૂજે છે, કારણ કે તે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જૈનધર્મી દેવતાઓ છે તેથી તેઓને જૈનો, સાધર્મિક બંધુદેવ તરીકે માને છે. જૈનોનાં સર્વ જૈનમંદિરો દેખો, તેમાં શ્રીસિદ્ધસેનસરિકૃતપ્રવચનસારોહાર આદિ અન્યોના આધારે મૂલનાયક તીર્થંકરના યક્ષયક્ષિણી વગેરેનું સ્થાપન હોય છે. પ્રભુની પ્રતિમાની નીચે દેવી હોય છે. બહારના મંડપના ગોખલા-ઓમાં અનેક પ્રકારનાં શસ્ત્રધારક યક્ષ અને યક્ષિણીની મૂર્તિઓ મંત્રથી પ્રતિષ્ઠિત કરેલી હોય છે. આવો પ્રચાર પ્રાચીનકાલથી શાસ્ત્રોના આધારે સિદ્ધ થાય છે. ચક્રેશ્વરી, પદ્માવતી, અંબિકા, કાલી, માણિભદ્રવીર,

(૫)

ઘંટાકર્ણવીર, વિમલેશ્વર યજ્ઞ વગેરે નામો તો જૈનોનાં નાનાં બાલકો પણ જાણી શકે છે. જૈનધર્મ મહાપ્રભાવક સહસ્રાવધાની શ્રી મુનિચંદ્ર સુરિએ સંતિકરંની રચના કરી છે અને તેમાં દેવોની અને દેવીઓની સહાયની સિદ્ધિ કરી છે. જો દેવો અને દેવીઓ સહાય ન કરતી હોય તો ભદ્રબાહુ સ્વામી જેવા ઉવસગ્ગાહરંની રચના કરતે જ નહીં. શ્રી મહાવીર પ્રભુને મુનિદશામાં ઇન્દ્રે સહાય આપવા ઇચ્છા જણાવી હતી, હવે તે સહાય લેવી વા ન લેવી તે પોતાની મરજી પર આધાર રાખે છે. સિદ્ધાર્થ વ્યંતરાએ મહાવીર પ્રભુનો મહિમા વધારવા પ્રવૃત્તિ કરી હતી. શ્રીશ્રીપાલરાગ્નએ સિદ્ધચક્ર મંત્ર યંત્રની આરાધના કરી હતી તેથી તેમને દેવોએ સહાય કરી હતી. મંત્રમાં મેરુમેરિકમ, હીપનોટીકમ જેવી શક્તિ છે અને તે મંત્રના પ્રેર્યા દેવો આવે છે અને સહાય કરે છે. પૂર્વાચાર્યોની સ્થવિરાવલી પદ્માવલી કે જે કલ્પસૂત્રના પ્રાંત ભાગમાં છે તેમાં પણ પૂર્વાચાર્યોએ અનેક શાસનદેવોની મંત્રોની મદતથી અનેક ચમત્કારો ખતાવ્યાના દર્શાવે મૌ-ગ્નુદ છે. સનાતની જૈનો ઉપર્યુક્ત બાપતને સત્ય માને છે. જૈનો ચાર પ્રકારના દેવોને જૈનશાસ્ત્રોથી માને છે. ભુવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક એ ચાર પ્રકારના દેવો છે, તેમાં વૈમાનિકદેવો તો અહીંથી એક રાજલોક રહે છે તેમાં પ્રથમ ચાર દેવલોકનાં વિમાનો છે તેના ઉપર નવઐવેયક-દેવોનાં વિમાનો છે, તેના પર પાંચ અનુત્તરવિમાનોના દેવો છે અને તેના પર સિદ્ધશિલા છે તે ઉપર સિદ્ધ પરમાત્માઓ રહે છે. ચંદ્ર, સૂર્ય-ગ્રહ, નક્ષત્ર અને તારાઓના વિમાનો કે જે આકાશમાં દેખાય છે તેઓમાં જ્યોતિષી દેવો દેવીઓ રહે છે અને ભુવનપતિના દેવો આ પૃથ્વીની નીચે રહે છે. અહીંથી દશયોજન નીચે અને કોઈ ઠેકાણે ઉપર વ્યંતર દેવો રહે છે. એ ચાર પ્રકારના દેવોમાં કેટલાક સમકિતી હોય છે અને કેટલાક મિથ્યાત્વી હોય છે. ચોસઠ ઇન્દ્રે તો સમકિતી છે. નવ ગ્રહોને

(૬)

અને દશ દિક્ષાલોને જૈનો, પૌરાણિક હિંદુઓ અને બૌદ્ધો માને છે. પણ તેમાં જૈનો, જૈનશાસ્ત્રોના આધારે નવગ્રહાદિકને સમકિતી માને છે. આ ચાર પ્રકારના દેવોનું સંગ્રહણી વગેરેમાં વિસ્તારથી વર્ણન છે. ચાર પ્રકારના મિથ્યાત્વી દેવો પણ પૂર્વધરમુનિ, યોગી મહાત્માઓના ઉપદેશથી સમકિતી અને છે. બાવનવીરો અને ચોસઠ યોગિનીઓ પૈકી કોઈને જૈન-મુનિયો મંત્રથી પ્રત્યક્ષ કરી બોધ આપીને જૈન દેવગુરુ ધર્મની શ્રદ્ધાવાળાં કરીને તેને જૈનશાસનરક્ષક તરીકે સ્થાપી શકે છે અને તેઓ સ્વધર્મી જૈન બધુઓને પ્રસંગોપાત્ત યથાશક્તિ મદત કરી શકે છે. તેમ શ્રીધંટા-કર્ણુવીરને પણ આપણા પૂર્વાચાર્ય મંત્રથી આરાધીને પ્રત્યક્ષ કરી જૈન-ધર્મનો બોધ આપીને સમકિતી બનાવ્યા છે અને તેમને જૈનપ્રતિષ્ઠા વિધિમંત્રમાં દાખલ કર્યા છે, પૂર્વકાલીન વા અર્વાચીન જૈનાચાર્યોએ એ રીતે અનેક દેવોને જૈન ધર્મરાગી બનાવ્યા છે, તેથી જૈનો શાસનદેવોને સ્વધર્મી બધુવત્ માને છે, પૂજે છે અને સંસારની ધર્મયાત્રામાં મદત માટે શાંતિરનાત્રના મંત્રોની પેઠે વિનવે છે. આવી પૂર્વાચાર્યની પરંપરા-ગમની પ્રણાલીકાને માન્ય રાખીને જૈનો ધંટાકર્ણુવીરને ધૂપ દીપ કરે છે. ધંટાકર્ણુવીર ચોથા ગુણુસ્થાનકવાળા દેવ છે, તેથી તે ગુહસ્થ જૈન શ્રાવકના સમકિતી બધુ ઠ્યાં, તેથી તેમની આગળ સુખડી ધરીને જૈનો ખાય છે. કારણકે-ધંટાકર્ણુવીર શ્રાવક હોવાથી શ્રાવક જેમ શ્રાવકનું ખાય છે તેમ તે શ્રાવક હોવાથી ગુહસ્થ જૈનો તેમની સુખડી ખાય છે. જૈન-મુનિયો, યતિયો, શ્રીપૂજ્યો, શ્રાવકો, ધંટાકર્ણુવીરનો મંત્ર આરાધે છે. ધંટાકર્ણુ મંત્રનો જાપ કરે છે, કેટલાક યતિયોએ ધંટાકર્ણુવીરના મંત્રથી સર્પ વિંધી વગેરેનાં વિષ ઉતાર્યાં છે એવું મેં પ્રત્યક્ષ દેખ્યું છે. તથા કેટલાકે ધંટાકર્ણુવીરનો મંત્ર સાધીને ચોથીઓજ્વર ઉતાર્યો હતો અને વિંધીનું વિષ ઉતાર્યું છે અને તેં પણ વિંધી કરડેલાને પાંચ દશ હાથ

(૭)

દૂર રાખીને વિષ ઉતાર્યું છે. તેનો મહને અનુભવ છે. જેને શ્રદ્ધા હોય અને પરસ્ત્રી ત્યાગી હોય તેને અનુભવ આવે છે. ઘંટાકર્ણુવીરને નવચંદ્રોની પેઠે જૈનો અને હિંદુઓ બંને માને છે અને બંને તેની આરાધના કરે છે. ઘંટાકર્ણુ મહાવીરના મંત્રકલ્પ એ ત્રણ જાતના છે અને તેમાં કયા કયા કાર્ય પર તે મંત્ર પ્રવર્તે છે તે તેમાં વિધિપૂર્વક જણાવ્યું છે. અમારા ગુરૂ મહારાજશ્રી રવિસાગરજીએ વિ. સં. ૧૯૫૪ ના ફાગણ માસમાં ઘંટાકર્ણુ મંત્રની ગુરૂગમતા આપી હતી. જૈનસાધુઓ પૈકી ઘણા ખરા ઘંટાકર્ણુવીર મંત્રની આરાધના કરે છે. ઘંટાકર્ણુની મંત્રસ્થાલી અમદાવાદ, વિજાપુર વગેરે જે જે સ્થાને પ્રતિષ્ઠા કરાવનારા જૈનો છે તેઓના ત્યાં હોય છે. આપણે જૈમ આત્માઓ છીએ અને પરસ્પર એક બીજાને મદદ કરીએ છીએ, તેમ ચારે પ્રકારના દેવતાઓ પણ આત્માઓ છે. તેઓ પણ આપણને ધર્માદિકરાગથી વા મંત્રારાધનયોગથી મદદ કરે છે, આપણા કર્મના ઉદયમાં તે નિમત્તહેતુ થાય છે. શ્રી ઉમાસ્વાતિવાચકે તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં **પરસ્પરોપગ્રહો જીવાનામ્.** એ સૂત્ર રચી તેમાં જણાવ્યું છે કે સંસારીસર્વજીવોને પરસ્પર એક બીજાને ઉપકાર થાય છે. દેવો, મનુષ્યો, તિર્યંચો વગેરે સર્વ એક બીજા પર અનેકરીતે ઉપકાર, સહાય, મદદ કરી શકે છે. તેમ તત્ત્વાર્થ સૂત્રથી સિદ્ધ થાય છે. સમક્રિતી જૈનો, હાલ દુનિયામાં એકલા સમક્રિતી મનુષ્યોની મદદથી જીવી શકતા નથી, તેઓ હિંદુ મુસલમાન વગેરેની મદદ સહાય ઉપકારથી પોતાનાં દુઃખ ટાળી શકે છે, અને આજીવિકા ચલાવી શકે છે તેથી કંઈ તેઓને મિથ્યાત્વ લાગતું નથી, કારણ કે જૈનો જાણે છે કે અન્ય-ધર્મીઓ તે કંઈ વીતરાગદેવ નથી, તે પ્રમાણે જૈનગૃહસ્થોને પણ તે વીતરાગ સર્વંશ દેવ તરીકે જાણતા નથી તે પ્રમાણે તેઓ શાસન દેવોને સમાનધર્મી મનુષ્યોની પેઠે જાણે છે અને તેમને ધૂપ દીપ કરે છે, સત્તે

(૯)

છે, પણ તેઓને સર્વજ્ઞ વીતરાગ અરિહંત દેવ તરીકે નહીં માનતા હોવાથી ધંટાકર્ણુવીર વગેરેને માનનારા તેવી દૃષ્ટિવાળા જૈનોને લોકોત્તર મિથ્યાત્વ લાગતું નથી. જે જેવા હોય તેને તેવા માનવાથી મિથ્યાત્વ લાગતું નથી. જૈનો અરિહંતને વીતરાગદેવ પ્રભુ પરમાત્મા માને છે અને શાસન દેવોને સ્વધર્મી અધુ માની પૂજે છે તેથી તેમને મિથ્યાત્વ લાગતું નથી.

શિષ્ય પ્રશ્ન—દરેક પ્રાણીને પોતાના શુભાશુભકર્મના અનુસારે સુખ-દુઃખ થાય છે. તેમાં દેવતાઓની સહાય થાય તો પછી શુભાશુભ કર્મ પ્રમાણે સુખદુઃખ થાય છે એમ કેવી રીતે કહી શકાય? અને શુભાશુભ કર્મ પ્રમાણેજ સુખદુઃખ થાય છે તો પછી શાસનદેવોની માન્યતા પૂજની શી જરૂર છે?

ગુરુ—સર્વજીવોને સ્વસ્વકર્મોનુસારે શુભાશુભ સુખદુઃખ થાય છે. શુભાશુભ સુખદુઃખરૂપ ફલમાં કર્મ છે તે ઉપાદાન કારણ છે અને શાસનદેવો મનુષ્યો વગેરે નિમિત્તકારણો છે. જેવું ઉપાદાન શુભાશુભકર્મ હોય છે તેના ઉદય પ્રમાણે નિમિત્ત કારણોના પણ સંયોગો મળે છે. શુભાશુભ કર્મફલ વેદવામાં જીવો અને અજીવો નિમિત્તકારણ થાય છે. જે મનુષ્યો દેવગુરુ ધર્મની આરાધના કરે છે. તપ, સંયમ, દયા, દાન, વ્રત નિયમ ધારણાધ્યાન સમાધિની પ્રવૃત્તિ કરે છે. સદ્ગુણોની અને સદાચારની આરાધના કરે છે. શ્રાવકધર્મ વા સાધુધર્મની દૃઢબ્રહ્મથી આરાધના કરે છે, વીતરાગદેવ કે જે કેવલજ્ઞાની, સુરાસુરેન્દ્રપૂજ્ય, અષ્ટાદશદોષ-રહિત છે તેને દેવ માને છે અને ધર્મમાં સ્થિર રહે છે તેઓને ધર્મ કરતાં, સંકટ વિપત્તિ પડતાં તેઓના ગુણુથી શાસનદેવો ખેંચાઈને પોતાની ફર્જ અદા કરીને મદત કરે છે. એવા ધર્મી મનુષ્યો, અનિકાચિત કર્મો-દ્યને હક્ષણે છે અને તેમાં પણ દેવો સહાય કરી નિમિત્તકારણ અને છે, પણ જ્યાં નિકાચિતકર્મોદય હોય છે ત્યાં દેવોની સહાય થતી નથી અને

(૯)

તપ સંયમ કરતાં છતાં પણ શ્રીમહાવીર પ્રભુને અનેક ઉપસર્ગો વેડવા પડ્યા તેમ વેડવા પડે છે. તેમાં યોતાનું અને દેવોનું પણ કશું ચાલતું નથી. ગાંધીએ વિ. સં. ૧૯૭૮ માં હિંદુઓને સ્વરાજ્ય મળશે એમ કહ્યું હતું પણ હિંદીઓનાં હજી સ્વરાજ્ય પ્રાપ્તિમાં જ્યાંસુધી નિકાચિત કર્મો છે ત્યાં સુધી તેમને સ્વરાજ્ય મળી શકવાનું નથી. વિ. સ. ૧૯૭૮ માં સર્વે હિંદીઓ મોટાભાગે એવા વિશ્વાસી બની ગયા હતા કે હિંદને સ્વરાજ્ય ગાંધી અપાવશે પણ ગાંધી અપાવી શક્યા નહીં. તેમાં હિંદીઓનાં નિકાચિત કર્મોનો ઉદય, કારણ છે અને ગાંધીજીની ઇચ્છા થતાં તે હજીસુધી સ્વરાજ્ય અપાવી શક્યા નહીં તેમાં તે આપતસંબંધી ગાંધીજીનું પણ નિકાચિત કર્મ છે. કર્મ એવાં છે કે તે ભોગવવાં પડે છે. અનિકાચિત કર્મોનો તો તપ સંયમભાવ ધ્યાન વગેરેથી નાશ થાય છે પણ ઉત્કૃષ્ટાભાગે આંધેલાં નિકાચિત કર્મો તો અવશ્ય ભોગવવાં પડે છે, અને તેથી પ્રભુ મહાવીર દેવ પણ બચ્યા નથી. પ્રભુ મહાવીર દેવને અશુભ કર્મોનો ઉદય હતો ત્યાં સુધી અશુભ નિમિત્ત સંયોગો મળ્યા હતા અને જ્યારે શુભ કર્મોનો તેમને ઉદય થયો ત્યારે ઇન્દ્રાદિકદેવો શાતા પુછવા આવ્યા. ગૌતમયુદ્ધને જ્યારે ખીસો વાગ્યો અને તેથી તેમનો પગ વિંધાઇ ગયો ત્યારે તેમના શિષ્યોએ પુછ્યું કે તમને કયા કર્મથી ખીસો વાગ્યો ? ત્યારે ગૌતમયુદ્ધે કહ્યું કે અહીંથી એકાચુમા ભવમાં એક મનુષ્યને વીંધી નાખ્યો, તે વખતે કર્મ આંધ્યું તેના ઉદયથી હાલ પગે વિંધાયો છું. મનુષ્ય જો કોઇને પગે હાથમાં, પેટમાં, કાનમાં, જ્યાં જ્યાં જેવી જાતની વેદના કરે છે તેને તેથી ત્યાં ત્યાં તેવી વેદના ભોગવવી પડે છે. શ્રીપાલ રાખને કોઠ થયો પણ શુભકર્મોનો ઉદય આવવાનો હતો તેથી નવપદ સિદ્ધચક્રની આરાધના થઈ. શુભ કર્મ, તપ, જપ, સંયમ, દાન, ધ્યાન, કરવાથી પૂર્વભવનાં કરેલાં કર્મોનો ક્ષય થાય છે અને પાપકર્મ પણ પુણ્ય

(૧૦)

કર્મના રૂપમાં ફેરવાઈ જાય છે અને કર્મના અનિકાચિત કર્મોદયનો પણ નાશ થાય છે તે પ્રમાણે શ્રીપાલ રાગને થયું અને તેનો કોઈ રોગ ટળી ગયો અને શુભકર્મનો ઉદય થવાનો પ્રસંગ આવ્યો. જ્યારે ઇન્દ્રે, હરિ-લુગમેથી દેવને કહ્યું કે તમે દેવાનંદની કુખથી પ્રભુ મહાવીરને શ્રી ત્રિશલારાણીની કુખમાં મૂકો. એમ ઇન્દ્રે કહ્યું અને હરિલુગમેથી દેવે તે પ્રમાણે કર્યું તેમાં પ્રભુ મહાવીરદેવને શુભકર્મોદયમાં દેવોની સહાય મળી એમ સિદ્ધ થાય છે જ. જ્યારે મહાવીરપ્રભુને તીર્થંકરનામ કર્મોદય પ્રગટ્યો ત્યારે, દેવોએ સમવસરણીની રચના કરી અને પ્રભુને પૂજ્યા સેવ્યા, સગરચકવર્તિના સાઠ હજારપુત્રોએ અશુભકર્મ આંધ્યું હતું તેથી લુવનપતિદેવે સાઠ હજાર પુત્રોને બાળી ભસ્મ કરી દીધા. જ્યારે શ્રીકૃષ્ણની દારિકા નગરી બળવાનો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે શ્રીકૃષ્ણથી પણ તે અચાચાઈ નહીં. વિષ્ણુ પુરાણના આધારે દેવો કે શ્રીકૃષ્ણે દેહનો ત્યાગ કર્યો અને અર્જુન-શ્રીકૃષ્ણની ગોપીઓને લેઈ હસ્તિનાપુર તરફ જતા હતા ત્યારે વચ્ચમાં અર્જુનને કાયાઓએ લુંટ્યા. અર્જુન બાણાવળી ગણાતો હતો તોપણ તેનું બાણ, કાર્ય કરી શક્યું નહીં અને ગોપીઓએ કહ્યું કે દ્રૌપદી અર્જુન વગેરેની સહાયકરનાર કૃષ્ણ !! સહાયે આવ ! પણ કૃષ્ણ આવ્યા નહીં અને ગોપીઓને કાયા પોતાના ધરમાં લેઈ ગયા, હિંદ. વિ. ૧૯૭૮ માં ગાંધીજીનું રાગી હતું તોપણ સરકારે ગાંધીજીને અશુભ કર્મના ઉદયથી કેદમાં ધાક્યા અને શુભ કર્મોદય થયો ત્યારે કેદમાંથી છૂટ્યા, તેમાં શુભાશુભકર્મોદય સુખદુઃખ દુઃખમાં, દેવો મનુષ્યો વગેરે જીવો નિમિત્ત હેતુ થાય છે. એવા કર્મના સનાતન સિદ્ધાંતને જૈનો, હિંદુઓ, બૌદ્ધો માન્ય કરે છે તે પ્રમાણે ચારનિકાચના દેવો પણ અન્ય જીવોને સુખદુઃખમાં નિમિત્ત કારણ બને છે, એમ જણાવીને હવે દેવો, ભક્તોના કર્માનુસારે ભક્તોને સહાયી થાય છે તે જૈનશાસ્ત્રોના આધારે જણાવું છું.

(૧૧)

ત્રિષષ્ટીશલાકાપુરુષચરિત્રમાં દેવો-શ્રીકૃષ્ણે અક્રુમ કરીને દેવની આરાધના કરી અને દેવ પ્રત્યક્ષ થયો. ભરત ચક્રવર્તીએ અક્રુમ કરી દેવ પ્રત્યક્ષ કર્યો. રાવણે વિદ્યાની સાધના કરી તેને વિદ્યાઓ સિદ્ધ થઈ. પૂર્વભવના રાગથી વજ્રસ્વામીને તેના મિત્રદેવે વિદ્યાઓ આપી. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે ગિરનારમાં દેવીની આરાધના કરી અને દેવીએ વરદાન આપ્યું. શ્રી વિમળશાહ દંડનાયકે કુંભારીયામાં અંબિકાદેવીની આરાધના કરી અને વિમળશાહને અંબિકાદેવીએ રાજ્ય કરવામાં તથા દેરાસર બંધાવવામાં સહાય કરી. શ્રી પ્રિયંશુસૂરિએ બેકડામાં અંબિકાદેવીને ઉતારી બોલાવી પશુયજ્ઞ બંધ કર્યો. શ્રીકૃષ્ણુને, દેવે રોગ હરનારી ભેરી આપી. શ્રી ત્રેવીશમા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથને કમઠ મેઘમાલીદેવે ઉપસર્ગ કર્યો ત્યારે ધરણુન્દે અને પદ્માવતીએ આરી સહાય કરી, એમ કલ્પસૂત્રમાં જણાવ્યું છે. શ્રી હીરવિજય સૂરિને શાસનદેવોની સહાય હતી. શ્રીજિનદત્ત સૂરિને શાસનદેવોની સહાય હતી. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં હરિકેશી ચંડાન્ન સાધુ થયા તેમને યજ્ઞશાળામાં ભીષ્મ માગતાં બ્રાહ્મણો મારવા ઉડ્યા ત્યારે યક્ષે પ્રગટ થઈને હરીકેશીને સહાય કરી. કૌણ્ઠિકરાગને યુદ્ધમાં દેવે સહાય કરી હતી. જંબુસ્વામીના રાસમાં શ્રી ચૈત્રવિજય ઉપાધ્યાયે લખ્યું છે કે મેં ગંગાના કાંડાપર સરસ્વતીની આરાધના કરી અને તેથી સરસ્વતીએ પ્રત્યક્ષ આપી વરદાન આપ્યું. શ્રી બૃહસ્પતિ સૂરિને સરસ્વતીએ પ્રત્યક્ષ થઈ વરદાન આપ્યાની વાત, પ્રભાવક ચરિત્રમાં છે. દક્ષિણના શિવાળને દેવીની સહાય હતી. શ્રી કુમારપાલ રાગને શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે દેવ મારફત સહાય અપાવી હતી. સોળ સતીઓ પૈકી ઘણી સતીઓને દેવોએ સહાય કરી હતી. એમ જૈનશાસ્ત્રોમાં દેવોની યક્ષોની વીરોની સહાયતાના અનેક દાખલાઓ મળી આવે છે અને જેનાં તીવ્ર નિકાચિત કર્મ છે અને તપ જૂપ સંયમ શ્રદ્ધામાં ઉત્કૃષ્ટ

(૧૨)

નથી તેઓને દેવોની આરાધના સિદ્ધ પણ થતી નથી. અમદાવાદના નગરશેઠ શાંતિદાસનો પુણ્ય ઉદય થવા આવ્યો ત્યારે દેવની સહાય મળી, એમ અનેક દાખલાઓથી સિદ્ધ થાય છે કે જ્યારે શુભકર્મનો ઉદય થવાનો હોય છે ત્યારે દેવગુરુ ભક્તિસેવામાં ચિત્ત જોડાય છે અને તેથી શાસનદેવોની સહાય પણ મળે છે.

પ્રશ્ન—શ્રી વીતરાગદેવ અરિહંત તીર્થંકર હોય છે એવા શ્રી કેશરીયાજી આદીશ્વર, શ્રી મહિનાથ, શ્રી પાનસરા મહાવીર, શ્રી સંખેશ્વર પાર્શ્વ વગેરે તીર્થંકરો, રાગ દ્વેષરહિત હોય છે, તેઓ ભક્તોને સહાય કરવાને સિદ્ધસ્થાનમાંથી અહીં આવતા નથી તો પછી કેટલાક ભક્ત જૈનો કહે છે કે મહિનાથે ગાડું ચલાવ્યું. અમુકનું અમુક કાર્ય સિદ્ધ કર્યું, શ્રી સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથે અમુક ચમત્કાર દેખાડ્યો. શ્રી કેશરીયાજીએ સદાશિવની કૌજને ભરના છોડી હડાવી દીધી. ઇત્યાદિ ચમત્કારો જે જે સંભળાય છે તે કાણે કર્યા ?

ઉત્તર—લોંચણી મહિનાથ, પાનસરા મહાવીર, શ્રી સંખેશ્વર, કેશરીયાજી, મહુડી પદ્મ પ્રભુ વગેરેના નામે જે ચમત્કારો સંભળાય છે તે, તે પ્રભુના ભક્તરાગી શાસન દેવોએ કરેલા ચમત્કારો જાણવા. વીતરાગ દેવ તો રાગદ્વેષ રહિત છે તે કંઈ સિદ્ધ સ્થાનમાંથી પાછા આવતા નથી પણ તેને દેવના રાગી ભક્ત શાસન દેવો તે તે પ્રભુની ભક્તિ કરનારાઓને તેમની ભક્તિથી પુણ્ય વધે છે તે પુણ્ય ફલ ભોગમાં સહાયક બને છે અને પ્રભુના નામે અને પ્રસંગે પ્રભુનું રૂપ કરીને પણ ભક્તસોકોને દર્શન આપે છે, તેથી ભક્તો જાણે છે કે પ્રભુએ મહને પ્રત્યક્ષ થઈ દર્શન આપ્યાં, કેશરીયાજીમાં ભૈરવ છે તે શ્રી કેશરીયાજીનો મહિમા વધારવા અને લોકોવડે પ્રભુની મૂર્તિ પૂજાવવા માટે બાધા આપડીઓમાં પણ સહાય કરે છે અને કોઈને નિકાચિત્કર્મના ઉદયથી સહાય મળતી

(૧૩)

નથી. મહુડી શ્રી પદ્મપ્રભુના અધિષ્ઠાયક તરીકે શ્રી ધંટાકર્ણુ મહાવીરની સ્થાપના કરી છે તે પણ પ્રભુમકતોને સહાયકારી થાય છે તે આપતના અનેક ચમકારો સંભળાય છે. જેના શુભ કર્મોને ઉદય થવા આવે છે તેને તે આપતમાં નિમિત્તમૂલ સહાયકારી ગણાય છે. ગાંધીજી કેદમાંથી છૂટે તે માટે એક શ્રાવક કે જે ગાંધીજીનો રાગી હતો તેણે અમને વિનંતિ કરી અમે તેને અનુદાન કરવાનું કહ્યું અને તેણે માત્ર માસમાં અનુદાન કર્યું અને પછી ગાંધીજી છૂટયા તેમાં ગાંધીજીનું છૂટવાનું પુણ્ય તે ઉપાદાન કારણ અને તેનાં અનેકનિમિત્તસાધનો પૈકી સાધકને આ પણ એક નિમિત્તસાધન મનમાં લાગે એમાં કંઈ શ્રદ્ધાળુ ભકતોને આશ્ચર્ય લાગતું નથી અને નાસ્તિકો કે જે આ આપતને નથી માનતા, તેઓને કંઈ આમ લખવાથી શ્રદ્ધા થતી નથી એવી આસ્તિક નાસ્તિક યુદ્ધિથી જ્યાં ત્યાં આસ્તિકોનો અને નાસ્તિકોનો સ્વભાવ જૂદો જૂદો દેખાય છે. તિલક, અરવિંદધોષ, માળત્રીયા, વગેરે દેવોને અને પ્રભુ પરમાત્માને માને છે. તેઓ દેવ દેવીઓની ઉપાસનાને તેમના શાસ્ત્રાનુસારે સ્વીકારે છે. શ્રી તીર્થંકરપ્રભુના શાસન ભક્ત દેવો છે તે પ્રભુના સેવકો છે તે કંઈ પ્રભુથી મોટા નથી. રાજના નોકરો, સૈનિકોના જેવા છે. જૈનશાસનદેવો સત્ત્વગુણી છે, તેઓની આગળ દાર માંસાદિ અમદ્ય અપવિત્ર વસ્તુઓનાં નૈવેદ્ય ધરાવાતાં નથી. શક્તિમંત્રના દેવો અને દેવીઓ અને તેઓની સેવાભક્તિનાં સાધનોથી જૈનશાસન દેવ દેવીઓના રીતરીવાજ જૂદા છે અને નૈવેદ્ય, પૂજાભક્તિ સર્વે સાત્વિકાચારવાળી છે. જૈનધર્મના તીર્થંકરોના યક્ષોના અને યક્ષિણીઓના હાથમાં અનેક પ્રકારનાં શસ્ત્રો છે તે તેઓના ઉત્તર વૈક્રિયશરીરની અપેક્ષાએ જાણવાં. ધંટાકર્ણુ મહાવીર પહેલાં પૂર્વભવમાં એક આર્યરાજા હતા તે સતીઓનું અને સાધુઓનું તથા ધર્મીમનુષ્યોનું રક્ષણ કરવામાં જીવન ગાળતા

(૧૪)

હતા. દુષ્ટ રાક્ષસ જેવા મનુષ્યોના હુમલાઓથી ધર્મી પ્રજાનું રક્ષણ કરતા હતા. કુંવારી કન્યાઓના શીયલનું રક્ષણ કરતા હતા. પાપીઓના ત્રાસને હઠાવી પ્રજાનું કલ્યાણ કરતા હતા. ધનુષ્યબાણવડે અનેક દુષ્ટ રાજાઓને યુદ્ધ કરીને તેઓને જીત્યા અને આર્યદેશોમાં શાન્તિ ફેલાવી. તેમને સુખડી પ્રિય હતી. તેઓ અતિથિઓની સેવા ભક્તિ કરતા હતા અને ઘણા શૂરા હતા તેથી તે મરણ પામીને દેવ થયા, અને બાવનવીરોમાં ત્રીશમા વીર તરીકે તેમની ગણના થઈ. તેઓ પૂર્વભવમાં પરોપકારી હતા. તેથી વીરના ભવમાં પણ તે અને તેટલી ધર્મી ભક્તજનોને તેઓના શુભકર્માનુસારે સહાય આપે છે. પૂર્વભવમાં તેમના હાથમાં ધનુષ્યબાણ ખર્જી હતાં તેથી તેમની મૂર્તિના હાથમાં ધનુષ્યબાણ ખર્જી આપવામાં આવે છે, તે સમ્યગ્દષ્ટિદેવ, ક્ષત્રિય રાજાના જેવા આત્મા હોવાથી અને હાલ પણ તેવાં કાર્યો કરતા હોવાથી ઉત્તર વૈક્રિય શરીરની અપેક્ષાએ ધનુષ્યબાણવાળી તેમની મૂર્તિ કરાય છે. જેમ રાજાને સર્વ ધર્મવાળી પ્રજા માને છે તેમ બાવનવીરોને પણ તે સર્વના ભલામાં દાકતર રક્ષક સૈનિકોની પેઠે ભાગ લેતા હોવાથી જૈન, હિંદુ, બૌદ્ધ વગેરે ધર્મવાળાઓ માને છે પૂજે છે. દાકતરને દાકતરની અપેક્ષાએ માનવાથી જેમ મિથ્યાત્વ લાગતું નથી અને દવા કરાવવાથી જેમ મિથ્યાત્વ લાગતું નથી તેમ ધંટાકર્ણવીરને વીર તરીકે માનવાથી અને દેવાધિદેવ વીરરાગને અરિહંત દેવ તરીકે માનીને પૂજવાથી લોકાન્તર મિથ્યાત્વ લાગતું નથી. ધંટાકર્ણવીર છે તે અવિરતિ સમ્યગ્દષ્ટિદેવ છે. તે ચોથા ગુણહાણના જૈન ગૃહસ્થ જેવા છે, તેથી આપણે તેમને શ્રાવકો, પોતાના શ્રાવકબંધુના જેવા પ્રિય ગણી તેમના ગુણોની સ્તુતિ કરે, તેમની મૂર્તિ આગળ ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય ધરે; તેથી કંઈ સમક્રિતમાં દૂષણ લાગતું નથી. જે તેમને તીર્થંકર દેવ તરીકે માનીએ તો મિથ્યાત્વ

(૧૫)

લાગે. જૈનો, રાજ વગેરેને પોતાના સ્વાર્થ માટે પ્રાર્થે છે. રાજ વગેરેનો વિનય કરે છે, તેથી જોમ તેઓને મિથ્યાત્વ લાગતું નથી તેમ ઘંટાકણું વગેરે જૈનો શાસન યક્ષદેવોની ધર્મ કર્મમાં સહાયતા માગવાથી લોકોત્તર મિથ્યાત્વ લાગતું નથી. વંદિતાસૂત્રમાં સમ્યગ્દૃષ્ટિદેવો સમાધિ અને ઐષિ આપે છે. માટે કહ્યું છે કે-**સમ્મદિટ્ટોદેવા, દિતુ સમાહિં ચ્ચ બોહિંચ**. સમ્યગ્દૃષ્ટિદેવો, સમાધિ અને ઐષિ આપો. સમ્યગ્ દૃષ્ટિ દેવો છે તે મનુષ્યોને સદ્ગુરૂની અને જૈનધર્મની જોગવાઈ કરી આપવાના સંયોગમાં મૂકે છે. જૈનમનુષ્યો, જોમ અન્યોને ઉપદેશ આપી જૈનધર્મી બનાવે છે તેમ સમ્યગ્દૃષ્ટિ જૈનદેવો પણ મનુષ્યને પ્રત્યક્ષ થઈ અગર સ્વપ્નામાં ઉપદેશ આપે છે, તથા ધર્મીમનુષ્યોના સમાગમમાં મનુષ્યોને લાવીને ધર્મી બનાવી દે છે. **ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની** ટીકામાં એક આચાર્ય કાલ કરી દેવલોકમાં ગયા અને સ્વશિષ્યોના જોગ અધૂરા હતા તેને પૂર્ણ કરાવવા આવ્યા, ૭ માસ સુધી તે પોતાના સ્વસાધુ શરીરમાં રહીને શિષ્યોને પોતાની હકીકત જણાવી દેવલોકમાં ગયા અને શિષ્યોના મનમાં મનુષ્યો કદિ દેવ હોય એવો સંશય થયો તેથી તે અચ્યક્ત નિન્હવ તરીકે ગણાયા. સિધુ દેશના ઉદ્ધતી રાજની પ્રભાવતી રાણી હતી તે સ્વર્ગમાં ગઈ અને રાજને પ્રતિષ્ઠાધવા અહીં આવી રાજને સમકિતી બનાવ્યો. એક આચાર્યનો શિષ્ય સ્વર્ગમાં ગયો અને પોતાના ગુરૂની પાસે આવીને તેમને પુનઃ સમકિતી બનાવ્યા. એક દેવને મિત્ર, મનુષ્ય થયો તે અધર્મી હતો તેને દેવે અનેક રીતે ઐષિ પમાડી સમકિતી આરિત્રી બનાવ્યો. કલ્પસૂત્રની ટીકાના આધારે મહાવીર પ્રભુના શરીરમાં પેસીને સિદ્ધાર્થચંતરે લોકોની આગળ પ્રભુના મુખથી ભવિષ્ય કહેવડાવી પ્રભુનો મહિમા વધારતો હતો. ઇત્યાદિ આરનિકાયના દેવોની સહાયનાં અનેક દૃષ્ટાંતો છે. જૈનો પ્રતિકમણમાં આરયોયો કહે છે તેમાં ચોથી

(૧૬)

થોયમાં દેવ દેવીની સ્તુતિ આવે છે અને તેમાં દેવ દેવીની સહાયતાની વાત આવે છે. જૈનદેવપ્રતિષ્ઠા વિધિમંત્રોની ક્રિયામાં જૈનશાસન દેવોની અને દેવીઓની સ્તુતિ આવે છે અને તેમાં વિઘ્નનિવારણ, કરવામાટે સહાયતા કરવાની વાત આવે છે. તેથી તેવી રીતે ઘંટાકર્ણુ મહાનીરની સ્તુતિ કરતાં અને ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય કરતાં ક્ષોકાત્તર મિથ્યાત્વ લાગતું નથી, જેમ આપણા પૂર્વાચાર્યોની શૈલીથી પણ સમગ્રય છે. આપણા અર્વાચીન આચાર્યોને જો ઘંટાકર્ણુ વીરની આગળ સુખડી વગેરે ધરવામાં તથા તેમની સ્વરક્ષણ સહાયતાની માન્યતામાં મિથ્યાત્વ જણાયું હોત તો તેઓ પ્રતિષ્ઠા વિધિમાં ઘંટાકર્ણુવીરને દાખલ કરત જ નહીં અને તેમની પૂજન કરત જ નહીં.

આપણુ જૈનોને, શ્રાવક સાધુ ધર્મ આરાધતાં વૈદ્યો ડોક્ટરો રાજાઓ, સૈન્ય પોલીસ મદત કરે છે અને આપણે તેને તે તે દશાની અપેક્ષાએ સાધન માનીએ છીએ, અને જિનેન્દ્રદેવ, સુગુર વગેરેને મહાસાધન પરમ સાધન તરીકે માનીએ તેથી કંઈ આપણને મિથ્યાત્વ લાગી જતું નથી અને આપણે જૈનો કંઈ આડા માર્ગે જતા નથી, કારણ કે સર્વની અનુક્રમે મહત્તા ઉપયોગિતા જાણીએ છીએ. તેમાં ડોક્ટર, વૈદ્ય, સૈન્ય સિપાઈ રાજા વગેરે પણ અપેક્ષાએ જેમ સુસાધન છે તેમ તીર્થંકરદેવ સદ્ગુરુ દેવ, પણ અપેક્ષાએ મહાસુસાધન છે પણ તે બેમાંથી ડોક્ટર વૈદ્ય પોલીસ વગેરે તીર્થંકર૩પમહાસાધનની અપેક્ષાએ પરંપરાએ નિમિત્ત સાધન-ઉપયોગી સાધન તરીકે ગણાય છે અને તીર્થંકર દેવ, ગુરુ અને જૈનધર્મ, નજીકનાં અત્યંત મહાસાધન નિમિત્ત કારણ ગણાય છે પણ તીર્થંકર પીતરાગ દેવની મહા સાધનતા છે તેથી કંઈ વૈદ્યરક્ષક વગેરે સહાયકારકોની કુસાધનતા ગણાતી નથી, તેમ શાસન દેવો પણ ધર્મમાર્ગમાં આત્માની શુદ્ધિ કરવામાં વિઘ્ન નિવારણ કરનારા હોવાથી તીર્થંકર ૩પ મહાસાધનની અપેક્ષાએ તેથી ઉતરતા સુસાધન૩પ ગણાય

(૧૭)

છે પણ તીર્થંકરદેવના સાધનની આગળ કુસાધનતરીકે ગણવા તે તો અજ્ઞાનતા છે, સાધન કદિ આગળ મોટી દશામાં જતાં પાછળથી પણ અન્યોને ઉપકારી સાધન તરીકે હોવાથી પ્રવાહની અપેક્ષાએ સુસાધન જ ગણાય છે, પણ કુસાધન થઈ શકેજ નહીં, એમ જૈનશાસ્ત્રો જણાવે છે. શાસનદેવોને મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન હોય છે તેથી તેઓ પોતાની પાસે આવનારાઓની દશા વિચાર જાણી શકે છે, તેથી તેઓ પરીક્ષા કરીને શ્રી પ્રભુભક્તોને યથાયોગ્ય સહાય કરે છે કે જે સહાયને પ્રભુ ભક્ત જૈનો કદાચ જાણી શકે અને જાણી ન પણ શકે. સ્વાર્થીમનુષ્યોના કરતાં પરમાર્થી દૃઢ જૈનોને તેઓ માગ્યા વિના પણ ગુપ્તપણે સહાય કર્યા કરે છે. આપણા અધુઓ, મિત્રો, હિતસ્વીઓ, જેમ પ્રેમથી આપણને ખાનગી રીતે તથા જાહેર રીતે પ્રાર્થ્યા વિના પણ મદત કરી શકે છે તેમ શાસનદેવો પણ જૈનાત્માઓ હોવાથી તેઓની સાથે ગૃહસ્થો, સાધર્મિકસગપણનો અતિશુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરે છે તેઓ પ્રસંગોપાત્ત ગુપ્તપણે અકસ્માત્ પ્રસંગે સહાય કરે છે કે જેની તેઓને ખબર પણ પડતી નથી. દેવદેવી યક્ષપક્ષિણીઓને અમુક માફ કાર્ય કરીશ તો ત્હને અમુક વસ્તુ આપીશ એવી રીતની આધામાન્યતાથી અજાજૈનો માને છે, પૂજે છે પણ તે રીવાજથી જૈનો સ્વાર્થીકામ કાઢી લેનારા અજા હરે છે, પણ જૈઓ ધર્મમાર્ગમાં પ્રાર્થે છે. સ્તવે છે અને આધાઆખડી વિના દેવદેવીઓના મંત્રનો જનપ કરે છે અને દેવગુરુધર્મની આરાધના કરે છે તે સાલંચની મધ્યમ જૈનો જાણવા.

છટ્ટા ગુણુકાણા સુધી જૈન સાધુઓ, દેવોની અને દેવીઓની ચોથી થોય કહી સ્તુતિ કરે છે. સાતમા ગુણુકાણા પહેલોચેલા મુનિયો, દેવોની અને દેવીઓની સહાયની ઇચ્છાને સ્વપ્નમાં પણ કરતા નથી. પ્રભુ મહાવીરદેવના સમયમાં નાગસારથિની સ્ત્રી સુલસાએ પુત્રોની ઇચ્છાથી દેવની આરાધના કરી

(૧૮)

હતી તેથી તેને દેવે બત્રીશ ગોળીઓ આપી હતી, તેથી બત્રીશ પુત્રો થયા. તે ચૈલણુના હરણુ વખતે મરણુ પામ્યા હતા, ઉપરના દૃષ્ટાંતોથી દેવદેવીની સહાયતા થાય છે એમ સિદ્ધ થાય છે. જેઓ દેવો અને દેવીઓ ચક્ષો, વીરો વગેરેની હયાતીનું ખંડન કરે છે, તેઓની માન્યતા બૂઠી છે. જેઓ સહાયતાનું ખંડન કરે છે તેઓ જૈનશાસ્ત્રોની ઉત્થાપના કરે છે અને જૈનધર્મના શત્રુ તરીકે નાસ્તિકતરીકે બહુરમાં સિદ્ધ કરે છે, જૈનકોષે તેવા નાસ્તિકોની સંગતિ કરવી નહીં. જેઓ જૈનશાસ્ત્રોમાં કહુલાં સ્વર્ગ, દેવલોકની ઉત્થાપના કરે છે તેઓ ખુદ સર્વજ્ઞ મહાવીરની ઉત્થાપના કરે છે, સ્વર્ગ અને નરકની ઉત્થાપના કરતાં જૈનશાસ્ત્રો, જૈનધર્મ અને જૈન-તીર્થકરોની ઉત્થાપના થાય છે, જૈનશાસનદેવોની નિન્દા આશાતના કરવાથી અને ગુરુઓની નિન્દા કરવાથી કુલનો ક્ષય થાય છે. **પગામસજ્જનયમાં દ્વેષાણં આસાયણાપ, દ્વેષીણં આસાયણાપ.** એવો પાઠ છે. દેવોની અને દેવીઓની નિન્દા આશાતના અને તેઓનું ખંડન કરવાથી ખાપકર્મ બંધાય છે.

શ્રી મલ્લિનાથ ભોયણી, પાનસર, કેશરીયાજી, મહુડી વગેરે ચમ-હારી તીર્થોમાં જે યાત્રાળુઓ જાય છે તે સર્વે આધાઆપડી પુત્રસ્ત્રી લક્ષ્મીની લાલચના માર્યા જાય છે અને ફેરા ખાય છે, ઈત્યાદિ કથનારા તંથા લેખકો, આર્યસમાજ જેવા તથા નાસ્તિકદોષદૃષ્ટિવાળા છે, તેઓ પોતાની દૃષ્ટિ જેવા ખીબને કંઈપી લેનારા બાણુવા. જૈનો કે જે કુલથકી જૈનો છે તેઓ અન્ય દર્શનીઓના તીર્થો કરતાં જૈનતીર્થોની યાત્રાએ જાય છે તેઓને નિર્મલસમક્રિત થવાનાં ધણું કારણો મજે છે અને તેઓ જિતે-શ્વરની ભકિત, સાધુ વગેરેની ભકિત કરીને ત્યાં નિર્જરા તથા અનંતધણું પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે તેથી ઉગ્રપુણ્યકર્મોદયે આ ભવમાં પણ તેઓ લક્ષ્મીપુત્ર સ્ત્રી વગેરે વાંછિત વસ્તુઓને પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને તે વાંછિ-

(૧૯)

તમાં તે તે તીર્થકરના અધિષ્ઠાયક શાસનદેવો સહાય પણુ કરી શકે છે. એવા ધણુ દાખલાઓ સાંભળેલા છે તેથી તેમાં કશું આશ્ચર્ય નથી. તેમજ તેમાં જૂઠાણું નથી.

હાલમાં વિદ્યમાન શ્રીવિજયનેમિસૂરિ, શ્રીવિજયસિદ્ધિસૂરિ, શ્રીસાગરાનંદસૂરિ, શ્રીવિજયકમલસૂરિ, શ્રીવિજયનીતિસૂરિ, શ્રીકૃપાચંદ્રસૂરિ, વગેરે આચાર્યો સૂરિમંત્રનો દરરોજ પ્રાતઃકાળમાં જાપ કરે છે અને શ્રીએકવિજયજી વગેરે પન્યાસો, વર્ધમાનવિદ્યા, ઋષિમંડલ મંત્ર વગેરે કે જે દેવાધિષ્ઠિત વિદ્યામંત્રો છે તેઓનો જાપ કરે છે, તેથી શાસનદેવો ગુપ્તરીતે અને પ્રત્યક્ષ આવીને પણુ સહાય કરે છે એમ જૈનશાસ્ત્રોના આધારે સિદ્ધ થાય છે.

શ્રી મોહનલાલજીમહારાજ મહને સુરતમાં કહેતા હતા કે જિનકુશલસૂરિ કે જે ભુવનપતિમાં ગયા છે તેમની મહને સહાય છે અને તે કોઈકવાર પ્રત્યક્ષ દર્શન આપે છે. શ્રી યશોવિજયજીઉપાધ્યાયને સરસ્વતીદેવીએ પ્રત્યક્ષ દર્શન આપ્યું હતું અને જ્ઞાનમાં મદત કરી હતી. તેવા મહાપુરુષો કદાપિ જૂઠુંબોલતા નથી. આ ઉપરથી વાચકો સમજી લેશે કે, મલ્લિનાથ, પાનસરા મહાવીર, કેશરીયાજી, સંખેશ્વર, મહુડી વગેરે તીર્થસ્થળના અધિષ્ઠાતા દેવો ચમત્કારી છે. તેઓ તીર્થકર પ્રભુના ભક્ત છે તેથી સાધર્મિક જૈનોને વ્યાવહારિક તથા ધાર્મિક બાબતોમાં મદત કરી શકે છે, તેઓ સર્વ જૈનોને મદત કરી શકે એવો કંઈ નિયમ નથી, તેઓ પ્રભુની સેવાભક્તિજન્યપુણ્યોદયાનુસારે સહાયક થાય છે અને પ્રભુની સેવા ભક્તિથી પાપકર્મનો અનિકાચિત કર્મોદય પણુ નષ્ટ થઈ જાય છે. શાસનદેવો રાગી અને દ્રોષી તથા બાહ્યશક્તિવાળા અને વૈક્રિય શરીરી છે. તેઓ સદાકાલ તેઓની સ્થાપિત મૂર્તિઓમાં રહે છે, વાસ કરે છે એવો કંઈ નિયમ નથી, તેઓની મૂર્તિઓ આગળ મંત્ર જપનારા-

(૨૦)

જોને તપવજેરેના મંત્રસાધકોથી બળથી અવધિજ્ઞાનવડે જાણી શકે છે, અને તેઓને સ્વસ્થાને બેઠાં બેઠાં પણ સહાય કરવાની શક્તિ વડે સહાયક થાય છે, અને કોઈ વખત પ્રત્યક્ષ પણ દર્શન આપે છે, તથા સ્વપ્નમાં પણ દર્શન આપે છે, દેવોના અને દેવીઓના નામે કેટલાક જૂઠા લોકો પાખંડ ચલાવે છે અને માન પૂજા લક્ષ્મીની લાલચે મૂકેને દેવ પ્રત્યક્ષ છે, હું અમુક કાર્ય કરી શકું છું એમ જૂઠું કહી લોકોને ઠગે છે, તથા લોકોની આગળ ધૂણે છે તથા અમુક દેવી પાડો ઓકડો માગે છે એમ ધૂણીને કહે છે, એવા જૂઠા પાખંડી ઠગ લોકોથી કદાપિ છેતરાવું નહીં અને તેઓનું કથન સત્ય માનવું નહીં અને તેઓની સંગતિ પણ કરવી નહીં. દેવો, અને દેવીઓ, પાડા અને બકરા વગેરેનું માંસ ખાતી નથી અને તેથી ખુશી થતી નથી એમ જૈનશાસ્ત્રો પોકાર કરીને જણાવે છે, માટે જૈનશાસ્ત્રો, મિથ્યાત્વી દેવોથી અને દેવીઓથી અને તેઓના ભક્તોના જૂઠાણાથી દૂર રહેવાનું ફરમાવે છે, અને જૈનશાસનદેવો કે જૈઓ જૈનસંઘના સહાયક છે અને જૈનસમકિતધર્મી છે તેઓની સાથે સાધર્મિકબંધુની દૃષ્ટિએ પ્રેમથી વર્તવાનું જણાવે છે. જૈનો જૈનમંદિરમાં પ્રવેશ કરે છે ત્યારે શ્રી તીર્થંકર વીતરાગદેવને મૂલનાયક પ્રભુ તરીકે જાણે છે અને તેમની નીચેની દેવીને તથા ગોખલા વગેરેમાં યક્ષ યક્ષિણીને પ્રભુના સેવક તરીકે જાણે છે અને તીર્થંકરપરમાત્માને તેમની દશાએ પૂજી સ્તની ગુણો ગ્રહે છે અને શાસન દેવદેવીઓને તેમના અધિકાર પ્રમાણે માને છે પૂજે છે તેથી જૈનોને લોકોત્તર મિથ્યાત્વ લાગતું નથી. જે જૈનો, લોકેશ્વર મીરાંદાતાર જાણે છે તે કરતાં, જે જૈનો, તેવી ભાવનાથી શાસન દેવોની પાસે જાય છે તેઓ કરોડગણી મિથ્યાત્વ વાસનાઓથી બચી જાય છે અને તેઓને જૈનોનો પરિચય રહેવાથી મૂળ સમકિત આદિના આચારમાંથી ખસી જવાનો વખત પણ આવતો

(૨૧)

નથી અને લોટેશ્વર વગેરે જનારાઓ તો મિથ્યાત્વી પણ થઈ ગએલાં દેખાયા છે; તેથી કેશરીયાજી મહુડી વગેરે જનારા અને બાધા આખડી રાખનારા કે જેઓ કુલથી જૈનો છે તેઓ, મિથ્યાત્વી લોટેશ્વર વગેરે તીર્થે જનારા જૈનો કરતાં અનંતગુણા ઉત્તમ જાણુવા. કારણ કે તેઓ છેવટે જૈનધર્મ રહે છે અને સુગુરની જોગવાઈ મળે બાધા આખડીઓમાંથી પણ મુક્ત થાય છે અને બાધા આખડીઓ રાખ્યા વિના પણ શાસન દેવદેવીઓને આને છે પૂજે છે, જૈનોમાં એકડીયાંની શાળા જેવા પણ કુલ જૈનો હોય છે, તેઓ સ્વાર્થ માટે પૌકુંલિકકષ્ટિ વસ્તુઓના લાભ માટે દેવદેવીઓની પ્રાર્થના કરે છે, તેઓને બાલલક્ષ્મી વગેરે પદાર્થોની ધણી જરૂર હોય છે તેથી તેઓ, તેઓની દશા પ્રમાણે તીર્થસ્થલોમાં જઈ લક્ષ્મી વગેરે મળવાની ભાવના કરે છે અને તેમને ભાવના પ્રમાણે ફલની પ્રાપ્તિ પણ પુષ્પોદયે થાય છે, ભાવના એજ સંકલ્પ છે. યોગશાસ્ત્રોનો નિયમ છે કે સંકલ્પ જ તે કાર્ય કરે છે અને દેવો તો તેમાં નિમિત્ત માત્ર અને છે. મેસ્મેરીઝમ, હિમનોટીઝમ વગેરે યોગના કેટલાક ભાગને અમેરિકનોએ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે તેમાં શ્રદ્ધા સંકલ્પ બળથી મનુષ્ય, દેવની પેઠે ચમત્કારો કરી બતાવે છે એમ જાણીયું છે તે વિદાનો અમોએ અનુભવ કર્યો છે, તેથી મનુષ્યની શ્રદ્ધા વિચારજ, મનુષ્યને ફલ આપનારા થાય છે. તે પ્રમાણે જોઓને શાસન દેવત્રીરો ઉપર એવી શ્રદ્ધા છે કે તેઓ મહુને અવશ્ય ફલ આપશે, તેઓને તેઓનો શ્રદ્ધા સંકલ્પ બ્યારે ત્યારે આ ભવમાં અને પરભવમાં સંકલ્પાનુસારે ફળ આપે છે અને તેમ નિરિયાવલી સૂત્રમાં આપેલી એક સાધ્વીની કથાથી સિદ્ધ થાય છે. જે કુળે જૈનો છે અને જૈનદેવ ગુરૂ ધર્મના રાગી છે, તેઓ કંઈ એકદમ એકલા મોક્ષ સુખમાટે ત્યાગી બની જતા નથી. તેઓને તો ગૃહસ્થાવાસમાં બાલ વસ્તુઓ મેળવવાની ઇચ્છા છે, તેથી તેઓ દેવતાઓની સેવા ભક્તિદ્વારા ઇચ્છિત વસ્તુઓ

(૨૨)

મેળવવા પ્રયત્ન કરે છે અને તે આશાએ પ્રયત્ન કરતાં અને જૈનતત્ત્વજ્ઞાન કરતા છેવટે આત્મામાં સુખ માનીને શાસનદેવોને અને તીર્થકરોને પછીથી પૌદ્ગલિક સુખ માટે પ્રાર્થના કરતા નથી અને પછીથી બાહ્ય સુખાર્થે તીર્થકરોને માનવાના કરતાં આત્મસુખાર્થે તીર્થકરોને માને છે, પૂજે છે અને શાસનદેવોને પણ આત્મસુખાર્થે મહત્કારી માને છે. એવી દશા કંઈ એકદમ પ્રાપ્ત થતી નથી. જડ સુખમાંથી આત્મ સુખમાં આવતાં ઘણા કાલ વહી જાય છે. ગૃહસ્થ જૈનો કેટલાક કુલાચારથી છે તેઓને દેવગુરુ ધર્મની સામગ્રી નજીક હોય છે અને તેઓ એથે જૈન ધર્મશ્રદ્ધાળુ હોય છે, તેઓ ખરેખરીરીતે મિથ્યાત્વીઓ કરતાં અનંત ગુણા ઉત્તમ છે અને તેઓ અનુક્રમે જૈનદશામાં હળવે હળવે આગળ વધે છે, તેઓને તેઓની વિચારપ્રવૃત્તિમાંથી ભ્રાંત કરી અનુત્સાહી અવિશ્વાસી બનાવવાથી તેઓ કંઈ આગળની દશાને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી અને વર્તમાનદશામાં સંશયી થાય છે અને ઉલટા પતિત પણ થાય છે, જેઓ જૈન શાસ્ત્રોની આવી શૈલીમાં શંકા કરે છે તેવા સંશયાત્માઓ નષ્ટ થઈ જાય છે.

લૌકિકદૃષ્ટિ કહેવાતા મહાત્મા ગાંધી જેવાને પણ દુનિયાના સ્વરાજ્યને પ્રાપ્તકરવાની ઇચ્છા રહી છે, ગાંધીજી કંઈ પૌદ્ગલિક સ્વરાજ્યની વાસનાથી રહિત થયા નથી, કારણકે તેઓ નિવૃત્તિમાર્ગને પસંદ કરતા નથી, તે ગૃહસ્થ જૈનો કે જેઓ એથા અને પાંચમા ગુણુસ્થાનકમાં છે અને જેઓને મુક્તિ સુખની ઇચ્છાની સાથે હજી સાંસારિક જડસુખો ભોગવવાની ઇચ્છા છે, તેઓ લક્ષ્મી સ્ત્રી-પુત્ર સ્વરાજ્ય વગેરેની ઇચ્છા કરે અને તેઓની પ્રાપ્તિ માટે શાસનદેવોની પણ આરાધના કરે તેમાં કંઈ જૈનશાસ્ત્રોથી તે વિરુદ્ધ વર્તતા નથી. તેઓની નિંદા કરવી અને તેઓ પુત્રાદિક માટે તીર્થોમાં આંટા ફેરા મારે છે ઇત્યાદિ કહેવું તે જૈન-

(૨૩)

શાસ્ત્રોનું પોતાને જ્ઞાન નથી એમ જણાવે છે અને જૈનોને જૈનતીર્થોમાં જતા અટકાવે છે એમ સમજવું, કોઈ પણ તીર્થ, વા કોઈ પણ સંસ્થા થઈ એટલે તેમાં ભૂલ હોય વા ન હોય પણ તેની ટીકા નિંદા કરવી હોય તો કરી શકાય છે, તેથી કંઈ શ્રદ્ધાલુ ભકતોને ખરાય અસર થતી નથી. ગૃહસ્થ જૈનો સ્વાધિકારે ધર્મ પાળી શકે છે. તીર્થસ્થળોની યાત્રાએ જનારા જૈનોએ સત્ય ઓલવું, યથાશક્તિ સ્વાધિકારે દયા પાળવી, ચોરી કરવી નહીં, પરસ્ત્રી લાગ અને સ્વદારા સંતોષરૂપ બ્રહ્મચર્ય પાળવું, જૈનો વ્રતોને ધારણ કરે છે અને પ્રભુની યાત્રા કરીને તેવા ગુણો પ્રાપ્ત કરવાનો અભ્યાસ કરે છે અને ત્યાં સાધુઓ પણ તેઓને સદ્ગુણોનો ઉપદેશ આપે છે તેથી જૈનોમાં દુર્ગુણ દુષ્ટાચાર રહેતો નથી અને હોય છે તે તેઓ અભ્યાસ કરીને દુર્ગુણ દુરાચારોનો નાશ કરે છે. જૈનો તીર્થયાત્રાએ જાય છે અને પ્રભુના જેવા પોતાનામાં રહેલા સદ્ગુણોનો પ્રકાશ કરવા ઇચ્છે છે અને એવું તેઓને જૈન ગુરુઓ તરફથી જ્ઞાન મળે છે. તેથી જૈનો પુત્રાદિકની લાલસાએ ભોંયણી, પાનસર, વગેરેની યાત્રાએ જતા નથી પણ પ્રભુની સેવાભક્તિ માટે જાય છે એવા સમગ્ર જૈનોનું ખાસ લક્ષ્યમિંદુ કે જે સમ્યગ્દષ્ટિરૂપ સમક્રિતથી પ્રગટેલું હોય છે, તેવા જૈનોની અને પાનસર, ભોંયણી, સંખેશ્વર વગેરે તીર્થોની નિન્દા કરનારા—આશાતના કરનારા નાસ્તિકોની સંગતિ કરવી નહીં. પૌદ્ગલિક પુત્ર સ્ત્રી ધન વગેરેની આશાએ જનારા જૈનો પણ પ્રભુ તીર્થકર વગેરેની સેવા ભક્તિમાં જોડાઈને પુણ્ય આંધે છે અને આ ભવમાં પણ તેમને પુણ્ય ફળે છે એમ પણ બને છે અને છેવટે તેઓ પૌદ્ગલિક સુખની આશારહિત ફક્ત મુક્તિ સુખની ઇચ્છાએ પ્રભુના સેવકો તરીકે તેવા જૈનો બને છે; માટે ગમે તેવી મિથ્યાત્વદશામાં પણ તીર્થસ્થલમાં તથા શાસનદેવો પાસે જવામાં છેવટે આગળ ચઢવાનું થાય છે, કારણકે ત્યાંથીજ આગળનો પ્રકાશ

(૨૪)

મળે છે. શ્રીસર્વજ્ઞે પ્રથમ મિથ્યાત્વગુણુસ્થાનક કહ્યું છે. મિથ્યાત્વ છે તેમાંથીજ સમક્રિતમાં જવાનો માર્ગ ખુલ્લો થાય છે તેથી મિથ્યાત્વદશામાં પણ મિથ્યાત્વ ગુણુસ્થાન ગણાય છે, તેવી રીતે તીર્થ સ્થળોમાં સ્ત્રી પુત્રાદિકની ઇચ્છાએ જનારાઓ તથા શાસન દેવદેવીઓની બાધા માનનારા જૈનો પણ સ્વાંથીજ આગળનું ઉચ્ચ શિક્ષણુ વર્તન પાળવાના અનુભવોને પ્રાપ્ત કરે છે. માટે ઘંટાકર્ણુ વીરાદિની નિંદા કરનારાઓએ સત્યજ્ઞાન તથા લોકોની ધર્મ પાળવાની પદ્ધતિનો ખાસ અનુભવ કરવો જોઈએ કે જેથી તેઓ જૈનશાસ્ત્રોથી વિરુદ્ધ પ્રશ્નણા કરી પાપના ભાગી ન બને. માણુસા વિ. સં. ૧૯૮૦ ના મહાવીર જયંતી પ્રસંગે ઉજવાયેલી વીર જયંતીના નામે જ્ઞાત પુત્ર મહાવીર નામના ચોપાનીયામાં બાધાસંબંધી લખ્યું છે તે સંબંધી જાણુવાનું કે ઘંટાકર્ણુવીરની બાધા નામના નિયમોની હારમાળા લીખોદરાના શા. તલકચંદે છપાવી બહાર પાડી છે તે કંઈ અમારા તરફથી જણુવવામાં આવી નથી, તેથી તે સંબંધી અમે જવાબદાર નથી. ઘંટાકર્ણુ મહાવીર યક્ષ સંબંધી પૂર્વે લખાઈ ગયું છે તેથી હવે તે સંબંધી વિશેષ લખવાનું રહ્યું નથી. હાલના કેટલાક સુધારક જૈનો, કે જેઓ રાજકીય પ્રવૃત્તિવાળા ધર્મશ્રદ્ધાચારથી કુતર્કી નાસ્તિકસંશયી બનેલાઓ છે તેઓનો વિશ્વાસ કરશો તો ઠગાશો. કેટલાક તો રૂશિયાના બોલ્શેવિકોના જેવા વિચારો ધરાવે છે અને હિંદના દરેક ધર્મના ધર્મગુરુઓનો અને ધર્મના રીવાજોનો નાશ કરવા ઇચ્છે છે. સાધુઓની-લાગીઓની સંસ્થાનો નાશ કરવા હાલમાં દેશસમાજ સુધારક દળો પૈકી ઘણા નાસ્તિક દળોની પ્રવૃત્તિ થઈ છે, તેઓ લાગીઓની નિવૃત્તિને ધિક્કારે છે, તે પૈકી કેટલાક આંગ્લભાષાદિ કેળવણી પામેલાઓ છે અને તેઓ જૈનશાસ્ત્રોમાં ઘણા કલ્પિત ભાગ વધી ગયો છે, એમ માને છે, તેમાંથી કેટલાક તો જૈનશાસ્ત્રોમાંનાં સ્વર્ગ અને નરક તો પુરાણોની પેઠે પૂર્વાચાર્ય ઉભાં કરેલાં છે એમ માને છે. કેટલાક સુધરેલ નાસ્તિક જૈનો તો લા-

(૨૫)

ગીઓની નિંદા કરીને તેઓને હલકા પાડી ભોળા અજ્ઞાન જૈનોને સાધુઓ તરફ અરથિવાળા બનાવે છે અને જૈનસાધુગુરુદોહી બનીને પોતાના વિચારોનું ખંડન કરનારા સાધુ સૂરિઓની છાપાઓમાં જૂઠી નિંદા છપાવે છે અને જૈનશાસ્ત્રોથી અજ્ઞાન એવા કેટલાક ભોળા સંશયી જૈનોને પોતાના પક્ષમાં ખેંચી લે છે અને તેઓ પણ પોતાના પગ પર કુહાડો મારે છે, તે ઉભયતોષ્ટ્ર થાય છે.

પ્રશ્ન—જૈન સંઘમાં ગાંધીજીનું સ્થાન છે કે નહીં? કેટલાક નામધારી જૈન તેને તારણહાર માને છે, અને કહે છે કે જૈન સાધુઓમાં તેની યરો-યરી કોઈકરનાર નથી, તે સંઘથી તમારો શો અભિપ્રાય છે? ગાંધીજીના ચારિત્ર જેવું જૈનોના કોઈ સાધુનું પણ ચારિત્ર નથી એમ તેઓ કહે છે, તે સંઘથી શો ખુલાસો છે?

ઉત્તર—જૈનાગમ શાસ્ત્રોના આધારે દેશનેતા ગાંધીજી વૈષ્ણવધર્મી હોવાથી તેમનો જૈન સાધુ વર્ગમાં અને શ્રાવકગૃહસ્થમાં પણ સમાવેશ થતો નથી. જૈન ગીતાર્થસૂરિ વિગેરે પાસે જો તેઓ જૈનધર્મનું સમક્રિત વ્રત ઉચ્ચરે તો તે જૈન થઈ શકે, તે વિના તે જૈન કહેવાય નહીં. જૈનધર્મદૃષ્ટિએ તે જૈનોના આદર્શ પુરૂષ નથી અને અન્યધર્મીઓ, નાસ્તિક અને કોઈજૈન, તેમને ગમે તેવા માને તેમાં અમારે કંઈ સંઘ નથી. ગાંધીજી, અમારા જૈન સાધુઓનું તો શું? પણ વ્રતધારી શ્રાવકની પણ યરોયરી કરી શકે નહીં અને જૈનધર્મની શ્રદ્ધાની અપેક્ષાએ અવિરતિશ્રાવકની પણ યરોયરી કરી શકે નહીં, ગાંધીજી જગત્ના કર્તા તરીકે ધર્મચરને માને છે અને જૈનો જગત્ અનાદિક્ષાલથી છે એમ જૈનશાસ્ત્રોના આધારે માને છે; તેથી દેવગુરુ ધર્મ પરત્વે જૈનોની અને ગાંધીની શ્રદ્ધા ભિન્ન ભિન્ન હોવાથી જૈનો, ગાંધીજીને જૈન માનતા નથી અને ગાંધીજી પોતાને જૈન તરીકે માનતા પણ નથી તે પોતાને તારણહાર મહાત્મા તરીકે માનતા નથી.

(૨૬)

અમેરિકાનો કોઇ પાદરી અગર કોઈ હિંદુ, ગાંધીને તારણુહાર, વિષ્ણુ વગેરે માને તેથી જૈનો તેમને તારણુહાર માની શકતા નથી. જૈનો તો એવીશ તીર્થંકરોને ત્રિભુવનના અર્થાત્ સર્વ જગતના તારણુહાર માને છે અને અપેક્ષાએ ત્યાગી સાધુ સૂરિને તારણુહાર માને છે અને તીર્થંકર સૂરિની આજ્ઞાને પ્રમાણુભૂત માને છે, પોતાના ત્યાગી ગુરૂ અને વ્રતધારી શ્રાવકોના જેવું પણ ગાંધીજીનું ચારિત્ર માનતા નથી એમ જૈનશાસ્ત્રોથી સિદ્ધ થાય છે. ગાંધીજી પોતે પણ જણાવે છે કે “ હું મહાત્મા-ત્યાગી-પ્રભુ તારણુહાર નથી, ફક્ત કેટલાક મારા અન્ધરાગીઓ મહને તેવો માનીને મારી માન્યતા વિરૂદ્ધ પ્રવૃત્તિ કરે છે.” ગાંધીજી અહિંસાવાદી છે પણ જૈનધર્મની અહિંસા અને ગાંધીજીની માન્યતાની અહિંસામાં જૈનશાસ્ત્રોના આધારે મોટો ભેદ છે. ગાંધીજીએ માંસ ખાવામાં તથા પશુઓની કતલ કરવામાં મહાપાપ છે એમ ખાસ મુસલમાનોને બહારમાં જણાવ્યું નથી અને તેઓ જે માંસ ખાવાના નિષેધ માટે હજી વિચારથી પ્રવૃત્તિ કરશે તો અમારી માન્યતામાં પરિવર્તન થશે. તેઓ માંસ ખાતા નથી એ તો સત્ય છે પણ ખાદીના પ્રચારની પેઠે તેમણે માંસ નિષેધની પ્રવૃત્તિ ઉપાડી લીધી નથી. તેમજ રાજકીય સ્વરાજ્ય પ્રાપ્તિમાં અમુક હદસુધી અહિંસાને સાધનભૂત માની છે પણ સર્વદા સર્વથા કદિ કોઇએ યુદ્ધહિંસા ન કરવી એવો પોતાનો સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત જણાવ્યો નથી, માંસનિષેધની પ્રવૃત્તિને કેમ ખાદી ચરખાની પ્રવૃત્તિ પેઠે ઉપાડી લેતા નથી? ઇત્યાદિ કારણો સ્પષ્ટ છે, કારણુ કે તેથી માંસાહારી કોમોના પ્રતિપક્ષી થઈ પડે અને તેથી મુસલમાનો વગેરે તેમને માને નહીં ઇત્યાદિ અનુમાન ઉપર પ્રેક્ષકો આવે છે. અમારા જૈનધર્મી સાધુઓ અને કેટલાક શ્રાવકો કે જેઓએ જૈનાગમશાસ્ત્રોનો પૂર્ણ અભ્યાસ કર્યો નથી, તેઓ ગાંધીજીને જૈનત્યાગી વર્ગ તથા

(૨૭)

શ્રાવક વર્ગથી ઉચ્ચ આદર્શભૂત માને છે તે તો સામાન્ય અજ્ઞ હોવાથી તેઓની વાત સત્ય મનાતી નથી. ગાંધીજી વગેરે વૈષ્ણુનો અમને-જૈનોને તેમના જેવા ન ગણે અને અમને નાસ્તિક કહે તેથી અમને હરકત નથી. ફક્ત દરેક ધર્મવાળાઓ પરસ્પર એક બીજાની સાથે મૈત્રી સુલેહસંપત્તી વર્તે અને દેશનાયકને અજ્ઞાનતાથી ધર્મનાયક ન માની લે અને સ્વધર્મી કામમાં ભિન્ન ધર્મીની માન્યતાવાળા સાથે ઝઘડા ન કરાવે તો સાફ કે જેથી હિંદનું ભાવી સુધરે. ગાંધીજી વૈષ્ણુવ છે છતાં તે કોઇને ધર્મની આપતમાં પોતાના ધર્મગુરૂ તરીકે માનતા નથી તેથી તેમના અન્ધરાગી અનેલા અનુયાયીઓ કે જે જૈનધર્મી વગેરે ધર્મીઓ છે તથા રાષ્ટ્રશાળાના વિદ્યાર્થીઓ છે તેઓના પર ગાંધીજીના નગુરાપણાની અસર થાય છે અને તેથી તેઓ ધર્મગુરૂઓના દુશ્મન નાસ્તિક અને છે અને તેઓ ધર્મનું પ્રાચીન સ્વરાજ્ય ખુલ્લે છે અને બાહ્યના સ્વદેશરાજ્યને પણ પ્રાપ્ત કરી શકવાના નથી. સ્વરાજ્યની હીલચાલ કરનારાઓમાં અનેક પક્ષ પડી ગયા છે. ગાંધીજીનો નાફેરપક્ષ, દાસબાપુનો સ્વરાજ્યપક્ષ, મોડરેટોનો પક્ષ, એનીએસન્ટનો પક્ષ એમ અનેક પક્ષો પડી ગયા છે. રાજકીય આપતમાં ગાંધીજી ધર્મની આપત ધુસાડીને હિંદુ મુસલમાનનું ઐક્ય કરવા ધારે છે તે અયોગ્ય છે. તેથી તો બંનેમાં કલેશ વધ્યો છે. અસર્વજ્ઞ ગાંધીજીએ પોતાની હિમાલય જેવડી ભૂલો પોતે કપૂલ કરી છે તેથી તે રાજકીય આપતમાં પણ તે શિખાઉ વિદ્યાર્થી છે. રાજકીય હીલચાલોથી ધાર્મિક આપતો જુદી રાખવી જોઈએ. તે આપતમાં તિલકનું મંતવ્ય ઠીક હતું. જૈનોને સ્વરાજ્યની ધૂનમાં અને સુધારાની ધૂનમાં જૈનશાસ્ત્રોને અને ગુરૂઓને ઉત્થાપી નાસ્તિક બનશે તો તેઓ ધર્મનું સત્ય સ્વરાજ્ય ખોઈ બેસવાના અને ધર્મને હારી જવાથી બાહ્યરાજ્યની સ્વતંત્રતાથી પણ અર્થ સુખ અને શાંતિ પામશે નહીં.

(૨૮)

પ્રશ્ન—જ્ઞાતપુત્ર મહાવીરના ચોપાનીયામાં લખે છે કે જેઓ ગાંધીજીની આજ્ઞા માનતા નથી તે જૈનો, શ્રીમહાવીર પ્રભુની આજ્ઞાનો ભંગ તિરસ્કાર કરે છે. ગાંધીને તારણહાર તરીકે જે જૈનો માનતા નથી તેઓ ગાંધીજીને ઝોળખતા નથી. ઇત્યાદિ સંબંધી જૈનશાસ્ત્રોના આધારે શો ખુલાસો છે ?

ઉત્તર—જૈનાગમશાસ્ત્રોના આધારે અવલોકતાં જણાય છે કે ગાંધીજી તારણહાર નથી. જે અષ્ટાદશદોષરહિત કેવલજ્ઞાની હોય છે, વીતરાગ હોય છે અને લોકલોક સર્વ વિશ્વના પદાર્થોને અને સર્વ મનુષ્યો વગેરેના મનને અને આત્માઓને હાથમાં રહેલા આમળાની પેઠે જાણે છે તે તીર્થંકર સર્વજ્ઞ તારણહાર છે. ગાંધીજીમાં એવું કેવલજ્ઞાન નથી. કેટલાક કેવલ આત્માના એકજ્ઞ જ્ઞાનને કેવલજ્ઞાન તરીકે માને છે તે વેદાન્તી હિંદુઓનું કેવલજ્ઞાન છે, તેથી જૈનશાસ્ત્રોના આધારે ગાંધીજી કેવલજ્ઞાની ઠરતા નથી, મનઃ પર્યવજ્ઞાની તથા અધિજ્ઞાની પણ ઠરતા નથી. તેમજ જૈનાગમો શાસ્ત્રોની પૂર્ણ શ્રદ્ધાના અભાવે સમક્રિતી તથા શ્રુતજ્ઞાની પણ ઠરતા નથી, અને તે જૈનશાસ્ત્ર વ્યવહારદૃષ્ટિએ સાધુ તથા શ્રાવક પણ ઠરતા નથી. પ્રભુ મહાવીર-સ્વામીના વખતમાં પ્રભુ મહાવીરનો શ્રદ્ધાવાન અખંડતાપસ હતો તેદ્યા સત્યાદિ યમોને પાળતો હતો, તો પણ તેને પ્રભુએ શ્રમણસાધુ તરીકે માન્યો નહીં એમ જૈનશાસ્ત્રોમાં જણાવ્યું છે, તે પ્રમાણે વિચારી જોતાં ગાંધીજી તારણહારતો શું પણ જૈન વ્યવહારનયપ્રમાણે જૈન પણ ઠરે નહીં તો પછી તેમની આજ્ઞાને જૈનો ધર્મની આખતમાં માની શકે નહીં તે ઉદ્ધાહૃત છે, પરમાત્મજ્યોતિનામનાઅન્યમાં કેવલજ્ઞાનનો આત્મજ્ઞાનજ્ઞ એવા અર્થ કરનારાઓનું સાતવિક્કરપોથી જૈનાગમોના આધારે ખંડન કર્યું છે. ગાંધીજીની રાજકીય પ્રવૃત્તિમાં ગૃહસ્થ જૈનોને યોગ્ય લાગે તો ભાગ લે. વા સ્વરાજ્યપક્ષ, મોડરેટ પક્ષાદિગમે તે પક્ષમાં ભાગ લે અને જૈનધર્મમાં

(૨૯)

પૂર્ણ શ્રદ્ધાતુ રહે અને ગીતાર્થ ગુરની આજ્ઞા પ્રમાણે ધર્મમાં વર્તે એવા ગૃહસ્થ જૈનોને એ દશા પ્રમાણે રાજકીય બાબતમાં ભાગ લેતાં અમારા જૈનશાસ્ત્રોની તથા અમારી મનાઈ નથી પણ જૈનશાસ્ત્રથી વિરૂદ્ધ ગાંધીજીની તે સાંભળવા પ્રમાણે એવી ભાવના છે કે જૈન સાધુઓ-સન્યાસીઓ-બાવાઓ-કુકીરો-લાગીઓને રૈટીઓ કાંતે તો ખલુ સારું. ગાંધીજીના વિચારો રશિયાના મહાત્મા ટોલ્સ્ટોયના અનુકરણના અમુક ભાગ તરીકે છે. મહાત્મા ટોલ્સ્ટોયે બાઈબલમાં લખેલું નરક છેજ નહીં એની પ્રશ્નપૂછા કરી છે, કારણ કે પ્રભુ દયાતુ પ્રેમી છે તે જીવેને દુઃખ આપવા નરક રચે નહીં. આ બાબતમાં ગાંધીજીની માન્યતા તેવી છે કે કેમ ? તે તેમના ખુલાસાથી સમજી શકાય. ગાંધીજી આર્ય-સમાજીઓની સાથે ચર્ચાના મૂલ્યમુદ્દાના સંબંધે જણાવે છે કે કોઈપણ ધર્મમાં મનુષ્ય સર્વજ્ઞ થયો નથી, મનુષ્યધર્મ જણાવે છે તેથી સત્ય અને અસત્ય બન્નેથી મિશ્રશાસ્ત્ર હોય છે તેથી કોઈ ધર્મમાં પરિપૂર્ણ સત્ય કહેવાયું નથી. આવાજ ભાવાર્થને તે જણાવે છે, પણ જૈનશાસ્ત્રો તો એમ જણાવે છે કે મનુષ્ય, પરમાત્મા સર્વજ્ઞ અને છે. ચોવીશ તીર્થંકરો સર્વજ્ઞ હોવા થયા, અને તેઓએ સંપૂર્ણ સત્ય પ્રકાશ્યું છે. તેથી સર્વજ્ઞ મહાવીર વગેરે તીર્થંકરોની માન્યતાથી ગાંધીજીની માન્યતા વિપરીત અસલ હોવાથી ગાંધીજી જૈન ઇસ્તતા નથી પણ મિથ્યાત્વી ઇરે છે અને ધર્મની બાબતમાં તથા જૈનશાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ એવી તેમની માન્યતાઓને સત્ય સ્વીકારી લેનાર અન્ધદષ્ટિ રાગીઓનું કહેવું, અસલ માનવું અને ગાંધીજીની જૈનધર્મ વિરૂદ્ધ આજ્ઞાઓને માનવામાં જૈનોને મહામિથ્યાત્વ લાગે છે, અને પ્રભુ મહાવીર રહેવની આજ્ઞાના વિરાધકપણાને દોષ લાગે છે. ઇત્યાદિ ગીતાર્થ ગુરગમ્બી સમજી લેવું.

પ્રશ્ન—જ્ઞાતપુત્ર મહાવીરનામના ચોપાનિયામાં પ્રભુને ધરેણું આભૂષણો ચઢાવવા સંબંધીમાં ટીકા ચર્ચા કરી છે તે સંબંધી શો ખુલાસો આપો છો ?

(૩૦)

ઉત્તર—તે સંબંધીમાં જણાવવાનું કે જૈનશાસ્ત્રો, જ્ઞાનયોગ, ક્રિયાયોગ, ભક્તિ, ઉપાસના, વૈરાગ્ય, ત્યાગ વગેરે અસંખ્ય યોગથી મુક્તિ માને છે. ભક્તિની દૃષ્ટિએ વીતરાગ દેવની મૂર્તિને ધરેણું આભૂષણ ચડાવવામાં આવે છે અને શ્રાવકો, ભક્તિરાગની દશાએ સાધુઓની છબીઓ લેધ પૂજે છે. તેમજ પ્રવેશ મહોત્સવો કરે છે. ત્યાગી એવા સાધુને ફેટા વગેરે પડાવવામાં ત્યાગની ખામી જણાતી નથી, આંખના દોષે અક્ષમાં વગેરે પહેરીને ફેટા પડાવી શકાય છે, તો તેમાં શ્રાવકોની ભક્તિ જેમ હેતુ છે તેમ ગૃહસ્થ જૈનો, પ્રભુની રાજ્યાવસ્થાને આભૂષણ અને ધરેણું પહેરાવીને ભાવીને એવો નિચાર કરે છે કે, પ્રભુએ આવી બાલની શોભા ઠંકુરાઇ ત્યાગીને મોહરહિત થયા અને અમો ક્યારે તેમના જેવા ત્યાગી થઇશું, પ્રભુ મહાવીરાદિદેવની પેઠે અમો પણ ક્યારે ધરેણું આભૂષણ ત્યાગીને ત્યાગી થઇશું. એવી ભાવના ભાવવાથી છેવટે તેઓનામાં ત્યાગ દશા પ્રગટે છે, એવા મૂળ ઉદ્દેશથી પ્રભુની આંગી વગેરે કરવામાં આવે છે. આ બાબતમાં શ્રી અન્નિતસાગરસૂરિએ અમને વૈશાખસુદિ સાતમ આઠમે માણસાના ઉપાશ્રયમાં ખુલાસો પુચ્છ્યો હતો અને તેમને પ્રેમશ્રદ્ધાભક્તિ દૃષ્ટિએ ખુલાસાવાર ઉત્તર આપ્યો હતો તેથી ભક્તિની દૃષ્ટિએ શ્રીયુત અજીતસાગરસૂરિએ સાધુઓ સમક્ષ અન્યોને આ રીતિએ સારી રીતે સમજાવી શકાય એવી રીતનું સમાધાન વચન થયાનું જણાવ્યું હતું, તલાવમાં વા નદીમાં પાણીની સાથે સેવાળ હોય છે, તેમ ભક્તોપેક્ષ કોઈની એવી દશા દેખીને કોઈ એવું સર્વત્ર માને તો તેની ભૂલ છે. હાલમાં તો સાધુઓ અને સાધવીઓ સારી રીતે ચારિત્ર પાળે છે, દેરાસરોમાં અને ઉપાશ્રયોમાં જૈનો, પકકો બદોખત રાખે છે. જરમાં અંગારીઓ તો હોયજ તેમ સર્વ સમાજસંસ્થાઓમાં કોઈ જીવ ખરાબ પાકે તેથી સર્વે સાધુઓ ખરાબ ગણાય નહીં, ગાંધીજીએ અસહકાર સંઘ ઉભો

(૩૧)

કર્ષો છે, તેમાં અહિંસા પાળવાની હોય છે તેવી પ્રતિજ્ઞા લેવી પડે છે છતાં ચૌરીચુરાની હિંસા વગેરે તથા અન્ય ઘોરાળાઓ પણ થએલા છે. જ્યાં મનુષ્યોનું ટાળું ભેગું થયું કે ગામ ત્યાં દેડવાડા જેવું કંઈને કંઈ હોય છેજ, તેથી ચર્ચા કરનારાઓએ જાણવું કે તેમાં પોતાની સમજ ફેર થાય છે અને તેથી વિનાકારણે જૈનસમાજને જૂડી રીતે હલકી પડાવવામાં આવે છે. જૈનોનાં દેરાસરો અને ઉપાશ્રયો પવિત્ર-સ્થાનો છે છતાં કોઈ ખાસ નામ સાક્ષીપૂર્વક કંઈ કોઈને દોષ બતાવે તો તેથી સર્વ ત્યાગીઓને શું ? શ્રી શ્રેણિક રાજની જૈનધર્મ ઉપરપૂર્ણ શ્રદ્ધા હતી, તેની આગળ દેવે સાધુનું પોગળ જણાવનારૂં રૂપ લીધું અને સાધવીનું ખરાબ રૂપ લીધું તો પણ શ્રેણિક રાજને જણાવ્યું કે તમારા કર્મના ઉદયથી તમારી એવી દશા થઈ છે તેથી અન્ય સાધુઓ અને સાધવીઓ કંઈ તમારા જેવાં નથી, તેથી સાધુ વર્ગ ઉપરથી મારી શ્રદ્ધા ઉડી શકેજ નહીં. શ્રેણિક રાજની આવી અખંડપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી દેવ પ્રસન્ન થયો અને શ્રેણિક રાજને હાર વગેરે આપ્યું. આત્મર્થી જીવો તો દુર્ગુણ દુરાચારનું સ્વરૂપ જણાવે છે પણ કોઈ દુર્ગુણ દુરાચારીનું નામ દેઇ નિન્દા કરતા નથી, એમ પ્રભુ મહાવીરનાં શાસ્ત્રો જણાવે છે. જે આપ સુધરે છે તે મૈન રહે છે તો પણ દુનિયાને અસર થાય છે, જે નામ દેઇને નિન્દા કરે છે તે ચોથો પાપી ચંડાલ છે માટે આત્મર્થી જૈનો તો જૈનશાસ્ત્રોના આધારે આત્મકલ્યાણ કરે છે.

પ્રશ્ન—કેટલાકની એવી માન્યતા છે કે મનુષ્ય સર્વજ્ઞ બની શકતો નથી, બહુ તો બહુ બહુ સર્વજ્ઞ બની શકે છે. તથા કેટલાક માને છે કે પ્રભુ મહાવીરે બ્રાહ્મણોની સાથે બળવો કર્યો તેનો શો ખુલાસો છે ?

ઉત્તર—જૈનશાસ્ત્રોની માન્યતા છે કે મનુષ્ય, રાગદ્વેષાદિક કર્મોને ક્ષય કરીને સર્વજ્ઞ વીતરાગ થઈ શકે છે. જૈમીનીઆદિ મીમાંસકો મનુષ્ય

(૩૨)

સર્વજ્ઞ થતો નથી અને કોઈ જગત્કર્તા ઇશ્વર નથી અને તે સર્વજ્ઞ નથી એમ માને છે. જૈનો તેવી માન્યતાને સ્વીકારતા નથી. પ્રભુ મહાવીરદેવે સર્વજ્ઞ અરિહંત થઈને સમવસરણુમાં બેસીને જે મનુષ્યો વગેરે સાંભળવા આવ્યા તેઓને ઉપદેશ દીધો અને તેઓએ જૈનધર્મ અંગીકાર કર્યો. શ્રીમહાવીર પ્રભુના પહેલાં પણ પાર્શ્વનાથના સમયમાં ચારે વર્ષુના મનુષ્યો જૈનધર્મ પાળતા હતા અને કેટલાક અન્યધર્મોને પાળતા હતા. તેમાં જેઓને જે રૂચે તે ધર્મ પાળે, પ્રભુ મહાવીરદેવે જૈનધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો હતો. તેમને હાલમાં રાજ્યો વગેરેમાં પ્રજાઓ શસ્ત્રાસ્ત્રથી બળવો કરે છે તેની ઉપમા આપી શકાયજ નહીં, કેટલાક શંકિત બનેલા જૈનો, પ્રભુ મહાવીર અને શ્રી પાર્શ્વનાથની પહેલાંના તીર્થંકરોને કલ્પિત ઉભા કરેલા માને છે પણ એવી માન્યતાવાળાઓને જૈનધર્મના ઇતિહાસપર શ્રદ્ધા ન હોવાથી ખોતે ભ્રષ્ટ થાય છે અને અન્યોને નારિતક કરી ભોળા જૈનોની ત્રિસંકુ જેવી અવસ્થા કરે છે. જ્યાં સુધી જેઓ જૈનશાસ્ત્રોના પૂરા પારગામી થયા નથી ત્યાં સુધી તેઓએ જે જે શંકાઓ પડે તેનો ખુલાસો મેળવવા જૈનશાસ્ત્રો વગેરેનો પૂર્ણ અભ્યાસ કરવો, અને ગીતાર્થ ગુરુઓને પુચ્છવું અનંતકાલને! ઇતિહાસ એકદમ અવધિઆદિ જ્ઞાન થયા વિના જાણી શકાય નહીં, માટે પ્રથમશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ સારી રીતે કરવો કે જેથી કાલાંતરે કેટલાક ખુલાસા સહેજે આપોઆપ થઈ જાય છે..

પ્રશ્ન—કેટલાક કહે છે કે શત્રુંજય-સિદ્ધાયલ તીર્થ છે તે પાછળથી થયું છે અને શ્રી કલિકાલ સર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્ય પણ પોતાના લખેલ ગ્રન્થમાં સિદ્ધાયલપર તીર્થંકરો આવ્યા હતા એવું જણાવતા નથી, તે સંબંધી શો ખુલાસો છે? હાલનો શત્રુંજય મહાત્મ્ય ગ્રન્થ છે તે પ્રાયઃ કલ્પિત છે એમ કોઈએ પુરાતત્ત્વ માસિકમાં જણાવ્યું છે તેનું કેમ ?

ઉત્તર—શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે સ્વરચિતત્રિપક્ષીશલાકા પુસ્તકચરિત્ર ગ્રન્થમાં

(33)

શ્રી ઋષભદેવ બ્રહ્મુ શ્રી સિદ્ધાયલ પર્વતપર પધાર્યા તથા ત્યાં પુંડરીક ગણુ-
 ધર પધાર્યા તથા પુંડરગિરિ નામની સ્થાપના વગેરેનું વર્ણન કર્યું છે. શ્રી
 હેમચંદ્રાચાર્યની પૂર્વે પણ શત્રુંજય ડુંગર તીર્થ તરીકે મનાતો હતો, ભર-
 તરાગ્ન્યે સિદ્ધાયલનો સંઘ કહાડયો હતો. વિક્રમરાગ્ન્યે શ્રી સિદ્ધસેન-
 સૂરિના ઉપદેશથી સિદ્ધાયલનો સંઘ કહાડયો હતો. મૂળસૂત્ર વિપાકમાં પણ
જાવસત્તુંજયે સિદ્ધે इत्यादि पाठ છે. દિગંબરો પણ પ્રાચીન પુરાણોના
 આધારે સિદ્ધાયલને તીર્થ માને છે. જવડશાહે શત્રુંજયનો ઉદ્ધાર કર્યો
 હતો એમ પ્રાચીનપુસ્તકોથી સિદ્ધ થાય છે. હેમચંદ્રાચાર્યની પૂર્વેનાં
 સિદ્ધાયલપર દેરાસરો હતાં, તેની કુમારપાલે અને શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે સ્ત-
 વના યાત્રા કરી છે, તેથી સિદ્ધાયલ પ્રાચીન તીર્થ છે એમ સિદ્ધ થાય છે
 અને શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યની પૂર્વે શત્રુંજય કલ્પ વગેરે પ્રાચીન ગ્રંથો હતા એમ
 સિદ્ધ થાય છે. જ્ઞાતા સૂત્ર તથા અંતગડ દશાંગસૂત્રમાં **જાવ સેત્તુંજયે**
સિદ્ધા ઇત્યાદિ સિદ્ધાયલ તીર્થનાં પ્રમાણો છે. કેટલાક કહે છે કે **શત્રુંજય**
માહાત્મ્યગ્રંથ, આધુનિક ચઉદ્દમા પત્રરમા સૈક પછીના છે. તેમાં
 કેટલાક પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોનું અનુકરણ કરનારા કહે છે કે પન્નરમા સોળમા સૈકાના
 એક પુસ્તકોના સૂચિપત્રમાં **શત્રુંજયમાહાત્મ્ય** ગ્રંથની નોંધ નથી. અમો
 તત્સંબંધી જણાવીએ છીએ કે તેમની એ નોંધમાં તો જૈનધર્મગ્રંથો પૈકી
 ઘણા ગ્રંથો જોવામાં આવતા નથી, તથા એક ભંડારની નોંધમાં જૈનધર્મનાં સર્વ
 પુસ્તકો હોય છે એવો નિશ્ચય છેજ નહીં, કલમ ખડીઆનાં નામો કેટલીક
 વખત કેટલાક કોષકારો તે પોતાની પાસે છતાં ભૂલી ગયા છે, તો તેવા
 ગ્રંથભંડારની સૂચિપત્ર કરતાં પાસે વાંચવા પુસ્તક બહાર હોવાથી
 કદાપિ ગ્રંથભંડારની યાદીમાં ન દાખલ કર્યું હોય એમ કેમ ન બને !
 પત્રરમી ચૌદમી સદીના સર્વ જૈનગ્રંથભંડારોની યાદીઓ જો મળી આવે
 અને સર્વજૈનશાસ્ત્ર ભંડારોમાંથી તેનું નામ પછી જો ન આવે તો ત્યારે તે

(૩૪)

પુસ્તક પાછળથી બન્યું એમ કહેવાય, તે વિના એક અન્યભંડારના અનુ-
માનથી શત્રુંબ્ય માહાત્મ્ય અન્યને આધુનિક કલ્પી દેવો તે તો કપિલા ગૌઃ
જેવું અવ્યાપ્તિ દૂષિત અનુમાન હોવાથી તે અસત્ય દરે છે.

પ્રશ્ન—પ્રભુ મહાવીરદેવ અને ત્રેવીશમા તીર્થંકરે પાર્શ્વનાથ, એ એ
તીર્થંકરોને પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનો કબૂલ કરે છે. ખીજા બાવીસ તીર્થંકરને
સુધારક પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનો માનતા નથી તેનું કેમ ?

ઉત્તર—જૈનશાસ્ત્રોથી જૈન ચોવીશ તીર્થંકરો સિદ્ધ થાય છે તેમાં
અન્ય ધર્મીઓના શાસ્ત્રોના પ્રમાણુની તથા તેઓની મિથ્યાકલ્પનાની જરૂર
રહેતી નથી. વેદશાસ્ત્રોથી બાઈબલ કુરાનના પયગંબરોની સિદ્ધિ થતી નથી,
અને કુરાન, બાઈબલથી, વેદોની તથા જૈનશાસ્ત્રોની સિદ્ધિ થતી નથી. બૌદ્ધશાસ્ત્રો,
વેદ પુરાણુશાસ્ત્ર, અને જૈનશાસ્ત્રો જુદાં જુદાં છે માટે ચોવીશ તીર્થંકરોની
સિદ્ધિ માટે અન્યધર્મીના શાસ્ત્રોની કલ્પના ઉપર ન રહેતાં જૈનશાસ્ત્રોથી
ચોવીશ તીર્થંકરો થયા છે એમ માનવું જોઈએ.

પ્રશ્ન—કેટલાક કહે છે કે આજથી અઠી હજાર વર્ષ ઉપર પ્રભુ
મહાવીરદેવે જે અહિંસાદિક સત્યો કહ્યાં છે, તેજ સત્યોને મહાત્મા ગાંધી
ખીજા રૂપાંતરથી કહે છે. તે યરાયર છે કે કેમ ?

ઉત્તર—સર્વજ્ઞ પરમાત્મા મહાવીરે જે સત્યો કહ્યાં છે તે હાલ જૈનશા-
સ્ત્રોમાં હાલ વિદ્યમાન છે, તેમાં છે, પ્રભુ મહાવીરદેવની પેઠે ગાંધી કેવલજ્ઞાની
નથી, પ્રભુ મહાવીર દેવનાં સત્યો અને ગાંધીજીના સત્યોની વચ્ચે આકાશ
પાતાલ જેટલો ફેર છે, પ્રભુ મહાવીર દેવે પ્રકાશ્યું છે કે જગત્નો કર્તા
ધર્મર નથી અને ગાંધીજી કહે છે કે હું વૈષ્ણવ છું અને જગત્નો કર્તા
તરીકે ધર્મરને માનું છું, પ્રભુ મહાવીર દેવ તો સર્વજ્ઞ હતા અને કેવલ-
જ્ઞાનથી બોધ આપતા હતા, ગાંધીજી તો કેવલજ્ઞાની નથી તેથી તેમણે
વારંવાર નવજીવન વગેરે પત્રોમાં પોતાની હિમાલય જેવડી ભૂલો કબૂલ

(૩૫)

કરી છે તેથી અઢી હજાર વર્ષ ઉપર થનાર સર્વજ્ઞ વીતરાગ મહાવીર દેવની પેઠે ગાંધીજીમાં સત્યો પ્રકાશવાની શક્તિ નથી, કારણ કે ગાંધીજી રાગદ્વેષ દોષરહિત થયા નથી. પ્રભુ મહાવીરદેવે સર્વ સાવધયોગનો ત્યાગ કર્યો હતો અને બારવર્ષસુધી ધ્યાન ધરી કેવળજ્ઞાની થયા હતા. ગાંધીજી તો ત્યાગ માર્ગ કરતાં વિદેહી જનક જેવો ગૃહસ્થાશ્રમ સારો માની તેમાં રહેવાની રૂચિ ધરાવે છે. પ્રભુ મહાવીર દેવ તો સર્વ જીવોના સર્વ પરિણામોને સાક્ષાત્ જાણતા હતા અને ગાંધીજીમાં તો કોઈ પણ મનુષ્યના અંતરના સાક્ષાત્ વિચારોને જાણવાની શક્તિ પ્રગટી નથી. તેથી ચોવીશમા તીર્થંકર મહાવીર પ્રભુની પેઠે રૂપાંતરે પણ ગાંધીજી સાક્ષાત્ સર્વ પદાર્થોનાં સત્યો જાણવાની શક્તિ ધરાવતા નથી. તેમણે તેમના મિત્રનું શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પુસ્તક વગેરે પુસ્તકો વાંચ્યાં હશે તેથી કંઈ ગુરુગમ વિના જૈનશાસ્ત્રોના જ્ઞાની અને તેના શ્રદ્ધાળુ પણ કહી શકાય નહીં, તેમને જૈનશાસ્ત્રોમાંની કેટલીક વાતો રૂચે તેથી કંઈ જૈન પણ કહેવાય નહીં. તેમના નીતિના આચારો સારા હોય, તેમની પેઠે તો ખ્રીસ્તી મુસલમાનો પૈકી કેટલાકના સારા નીતિવાળા આચારો હોય તેથી તે જૈનધર્મી ગણાય નહીં અને તેથી તેવા દયા સત્યનીતિની પ્રવૃત્તિ માત્રથી પ્રભુ મહાવીરની પેઠે રૂપાંતરે સત્યના પ્રકાશક પણ તે કહેવાય નહીં. આપણે જૈનો, ગાંધીજી વગેરે સર્વ મનુષ્યો સાથે શુદ્ધ પ્રેમથી મૈત્રી રાખી શકીએ પણ તેમના વિચારો છે તે પ્રભુ મહાવીરનાં સત્યો છે એમ કદાપિ માની શકીએ નહીં. પ્રભુ મહાવીરદેવની પદ્મપરંપરામાં આજસુધી અનેક ત્યાગી વૈરાગી પંચ મહાવ્રતધારી અનેક ગુણી આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો, સાધુઓ અને સાધ્વીઓ અર્ધ છે અને હાલ વિદ્યમાન છે. તેઓએ જ પ્રભુ મહાવીર દેવનાં સત્યોને પ્રકાશ્યાં છે અને હાલ પ્રકાશે છે. તેમના અનુયાયી જૈનો જ પ્રભુ મહાવીરનાં સત્યોને જૈનશાસ્ત્રાનુસારે પ્રકાશી શકે છે. તેથી રૂપાંતરે બીજાં

(૩૬)

સત્યો નથી તેથી ગાંધીજી તે જ સત્યોને રૂપાંતરે પ્રકાશી શકે નહીં, અને પ્રભુ મહાવીરનાં સત્યોને જ જે તેઓ પ્રકાશે છે એમ માનો છો. તો તે સત્યોને આપણા સાધુઓ દરરોજ કહે છે તેથી તેમાં ગાંધીજી વિશેષ કહી શકવાના નથી. ગાંધીજી જે પ્રભુ મહાવીરદેવનાં સત્યોને જ પ્રકાશે તો જૈનશાસ્ત્રોથી ભિન્ન ન હોવાં જોઈએ અને તે ઝોની જે હીલચાલ પ્રવૃત્તિ છે તેમાં કંઈ શ્રાવકધર્મની વા સાધુધર્મની પ્રવૃત્તિ વાં જૈનશાસ્ત્રોપ્રમાણે ઉપદેશ વગેરે દેખાતો નથી. તેથી પ્રભુ મહાવીર પ્રભુની પેઠે રૂપાંતરે ગાંધીજીએ સત્યો તત્ત્વો પ્રકાશ્યાં છે એવું કહેવું તે સમજણુ ફેર છે. ગાંધીજીના વિચારોમાં વારંવાર ફેરફારો થયા કરે છે. તેમની માન્યતાઓ ભવિષ્યમાં કેવી થશે તે ઝાઝથી કહી શકાય નહીં, માટે જૈનોએ તો ગીતાર્થ ગુરૂ આચાર્યોને સાધુઓને અને જૈનશાસ્ત્રોને અવલંબી ચાલવું જોઈએ. એમ ચાલવામાં જ જૈનોનું જૈનધર્મરૂપ સ્વરાજ્ય જીવશે, અન્યથા તેઓ જૈનધર્મથી ભ્રષ્ટ થઈ મિથ્યાત્વ બની જશે. એક વાર જે જૈનો ગીતાર્થ ગુરૂઓથી શ્રદ્ધા ખોઈ ખેડા તો તેઓ મિથ્યાત્વના કૂપમાં પડી જવાના. પ્રભુ મહાવીરદેવની પદ્મપરંપરાએ સર્વ સત્ય તત્ત્વો આજદિન સુધી જૈનશાસ્ત્રોના આધારે ચાલ્યાં આવે છે, તેથી આપણે સત્યોની પ્રાપ્તિ માટે અન્યો ઉપર વિશ્વાસ રાખવાની જરૂર નથી, અને ધર્મને માટે તો વૈષ્ણવ ખ્રિસ્તી આદિ અન્ય ધર્મો નીતિવાળાભક્તોની-મહાત્માઓની સંગતિ શરણુ કરવાની કિચિત્ અંશ માત્ર પણ જરૂર નથી. જૈનો, જૈનશાસ્ત્રોપ્રમાણે વર્તે તો તેઓ સ્વતંત્ર સુકૃત શક્ત બની શકે છે. દેશ નાયકો અનેક થયા કરશે અને દેશની ભક્તિ રાગ તે વ્યાપક હોવાથી હિંદનો દેશનાયક નીતિવાળો હોય તો ચાર ખંડમાં વખણાય, પ્રસિદ્ધ થાય, તેથી તે કંઈ જૈનધર્મની દૃષ્ટિએ જૈનભાગીસાધુઓની તુલનામાં તે આવી શકતો નથી અને તે જૈન સાધુઓની અહિંસાને પણ પાળી શકતો નથી. તો તે સર્વજ્ઞ વીતરાગ

(૩૭)

તીર્થંકરની તુલનામાં તો આવે જ ક્યાંથી ? એમ જૈનશાસ્ત્રોના આધારે જૈનો જાણે છે અને એવા દૃઢનિશ્ચયથી પ્રવૃત્તિ કરે છે. જૈનધર્મનો પ્રચાર કરવાની જૈનેતર દેશનેતાઓ પાસેથી આશા રાખનારાઓ ગાડરાના બચ્ચા જેવા ભોળા છે. દયા, અહિંસાદિ તત્ત્વોને સર્વસ મહાવીરે જેવા પ્રશ્ન્યાં છે તે જૈનશાસ્ત્રોના પૂર્ણ અભ્યાસથી જાણી શકાય છે અને તે જાણ્યા પછી ગાંધીજી વગેરે દેશનેતાઓની અહિંસાની તુલના જો જૈનસાધુઓની સાથે કરવામાં આવે તો તેમાં ઘણા ફેરફાર જણાશે. આપણે જૈનોએ દયા અહિંસા-આદિ અન્યધર્મોએનું શરણ લેવાની જરૂર રહેતી નથી. જૈનશાસ્ત્રોના આધારે મેં મારી માન્યતા જણાવી છે તેથી કંઈ ગાંધીજી ઉપર દ્વેષભાવ નથી. ગાંધીજી તો શું પણ મારા શત્રુઓ બની જોયો મારો ધાત કરવા ઇચ્છે તેવાઓ ઉપર પણ મહત્તે સદા ભાવ દયા શુદ્ધ પ્રેમ પ્રવર્તે છે, તો ગાંધીજી આદિ દેશભક્તો વગેરેની સાથે મારે મૈત્રી ભાવ છે એમ જગને સત્ય જાહેર કરું છું.

પ્રશ્ન—ગાંધીજીએ હિંદમાં ગાયોની કતલ થતી કુર્બાની થતી બંધ કરી અને હિંદુઓની અને મુસલમાનોની આજ સુધી કોઈએ એકતા કરી નહોતી તેવી એકતાને સાધી. તેવું કાર્ય આજ સુધી ત્યાગીઓએ પણ કરી બતાવ્યું નથી, અને ગાંધીજી જોડેલી અહિંસા કોઈ પણ ધર્મના આચાર્યે પ્રચારી નથી તેથી ગાંધીજી સર્વ ધર્મના મહાત્મા ગણાય એમ માનવામાં શો વિરોધ છે ?

ઉત્તર—ગાંધીજીથી મુસલમાનો ગાયોની કુર્બાની કરે છે, તે આખા હિંદમાંથી થતી અટકાવી શકાઈ નથી. ખિલાફત ચળવળ પ્રસંગે કેટલાક મુસલમાનોએ ગાયોની કુર્બાનીને ઠેકાણે બેંસો અને બકરાંઓ વગેરેની વધારે કુર્બાની કરી હતી, પણ કુર્બાનીમાં સર્વથા ગાયોનો બચાવ થયો નથી અને બીજી બેંસ બકરાંઓની તો કુર્બાની કરી હતી, અને હજી મોટાભાગે દિલ્લી વગેરેમાં ગાયો

(૩૮)

મરાય છે અને ગાંધીજીની ચળવળ પછી હિંદુમુસલમાનના ઝઘડાઓ વધવા લાગ્યા છે. ધર્મની દૃષ્ટિએ કોઈ કાલે હિંદુ અને મુસલમાનોની એકતા સિદ્ધ થઈ નથી અને થવાની નથી. ખ્રિસ્તીશ આદિરાજ્યના બંદોબસ્તથી અને કોમમાં સુલેહશાંતિ જળવાઈ રહે એમ અને છે અને બનશે પણ ધર્મની દૃષ્ટિએ બંનેમાં એકતા ન આવી શકે. રાજ્ય દૃષ્ટિએ બંનેના બાહ્યસ્વાર્થ એકસરખો હોવાથી બંનેના ઉપર અન્યાય જુલમ થવાથી બંને ધાર્મિક અમુકનીતિરીતિવ્યવસ્થાએ સંપીને વર્તે તે તો સ્વાર્થી સંબંધ હોવાથી સંધાય અને ત્રુટે એમ વારંવાર બન્યા જ કરે. ધર્મની દૃષ્ટિએ હજી સુધી ગાંધીજીએ હિંદુઓની અને મુસલમાનોની એકતા-એકસંપી કરાવી નથી અને રાજકીય દૃષ્ટિએ પણ ખીલાફતની ચળવળ બંધ પડ્યા પછી ખરી એકસંપી થએલી દેખાતી નથી. કેટલાક હિંદુઓ અને મુસલમાનો રાજકીય દૃષ્ટિએ સંપીને ચાલે છે એમ કહીએ તો પણ તેથી બંને કોમના મોટા ભાગમાં એકતા-સંપ જેવું વાતાવરણ ખીલ્યું નથી. ગાયોની કલ પણ બંધ થઈ નથી, ગાયોની કુર્બાની પણ સર્વથા બંધ થઈ નથી. તેથી હાલ સુધી તો તેઓ હિંદુ મુસ્લીમ કોમની એકતા કરનારા ગણી શકાય નહીં. તેમની હિંદુ મુસ્લીમ ઐક્ય કરવાની ભાવના સાચી છે. તે બંને તો સાફ. હિંદમાં આવન લાખ ગાયો કપાય છે. તે ગમે તે રીતે પણ હિંદ સ્વતંત્ર થાય તો પણ ગાયો કપાવાની બંધી થાય એવું મુસલમાનોથી ખ્રીસ્તિઓથી બનવું અશક્ય છે. ગાયોની કતલ બંધ કરવાની હીલચાલ શરૂ કરવી જોઈએ, પણ ગાંધીજીએ હિંદની એકતા કરી તથા ગાયોને મારવાની બંધી કરાવી એમાંનું હજીસુધી કશું બન્યું નથી, તેથી તેઓએ ધર્મગુરૂઓથી, શંકરાચાર્યો જેવાથી વિશેષ મહાન્ ધર્મકાર્ય હજી સુધી કર્યું નથી, એવું ધર્મકાર્ય કરવાની ભાવના અને થોડી ધણી પ્રવૃત્તિ તો અનેક સાધુઓ તથા દેશનેતાઓ કરે છે, તેમ ગાંધીજી વગેરે પણ કરે

(૩૯)

છે માટે ગાંધીજીનો મહિમા ગાંધને ધર્મગુરુઓની હીનતા દેખાડવા પ્રયત્ન કરવો તે જ દેશની ધર્મની પ્રગતિમાં વિઠ્ઠળ નાખવા જેવું કાર્ય છે. અકબર જેવા આદેશાહે હિંદુ મુસલમાનની એકતા કરવાની ચળવળ ચલાવી હતી. કૃષ્ણે પશુ બંને કોમની ધર્મથી એકતા કરવાની પ્રવૃત્તિ સેવી હતી પણ થઈ નહીં, દેશનેતાઓ અનેકપક્ષરૂપી ગચ્છોમાં-મતોમાં વહેંચાઈ ગયા છે અને તેઓ એક થઈ શકતા નથી, તો કરોડો હિંદુઓનું અને મુસલમાનોનું ઐક્ય સાધવું મહા મુશ્કેલ છે માટે સ્વરાજ્યની ચળવળમાં થી ધર્મની આબતોને દૂર કરી પ્રવર્તવામાં જ ઓછા ઝઘડાનો પ્રસંગ રહેશે. બંને કોમો વારંવાર પરસ્પર લડે અને વારંવાર મુલોહ સંપ કરે એમ હિંદુ મુસલમાનોમાં થયા કરવાનું જ. ગાંધીજી બંનેની એકસંપી કદાપિ કરાવે તો તેથી પણ જૈન ત્યાગી મુનિધર્મગુરુઓના કરતાં તેઓ મહાન બની શકે નહીં અને તેમને આખી દુનિયા વખાણે માને તો પણ તે રાગદ્વેષ રહિત વીતરાગ થયા વિના તે કેટલાક જૈનની માન્યતાવાળા તીર્થંકર જિનતારણહાર બની શકે નહીં. તેમણે સાંસારિકપ્રવૃત્તિને ત્યાગ કર્યો નથી, રાત્રી ભોજનનો ત્યાગ કર્યો હોય વા કંદમૂળનો ત્યાગ કર્યો હોય, વા કાચા પાણીને પીવાનો તથા કાચા પાણીમાં ન્હાવાનો ત્યાગ કર્યો હોય, વા ખેતી વગેરે ધંધાનો ત્યાગ કર્યો હોય, વા રાંધવા રંધાવાનો ત્યાગ કર્યો હોય એવું અમારા જાણુવામાં નથી. તથા જૈન દેવદર્શન કરવા જતા હોય વા સાધુદર્શન કરવા જતા હોય એવું પણ જાણુવામાં નથી, તેથી તેમના ખુલાસા વિના તેમના જૈન ત્યાગની ખબર પડે નહીં. તે વલ્લભાચાર્યના સંપ્રદાયથી વૈષ્ણવ હોય તો ટીકું કરે તે પણ સમજાતું નથી. તે વેષક્રિયા વિના ગુણોથી મહાન છે એમ કહીએ તો તેથી પણ ત્યાગીધર્મગુરુઓના કરતાં મહાન નથી. પરદેશીવસ્તુઓને તે સર્વથા વાપરતા નથી એમ પણ સિદ્ધ થતું નથી. તે મોટરગાડી રેલ્વેમાં બેસે છે, પરદેશી પ્રેસનો ઉપયોગ કરે છે, દેશી કાગળો વાપરતા હોય એવો તેમનો નિયમ નથી.

(૪૦)

સાખરમતી સત્યાગૃહાશ્રમના મકાનોમાં પરદેશી વસ્તુઓ માલુમ પડે છે. રંગ પણ પરદેશી હોય છે, પરદેશી તાળાં હોય છે. ચરમાં પરદેશી હોય છે, ગાંધીજીએ ડાકરોની મદદથી તબિયત સુધારી હતી. અંગ્રેજી પુસ્તકો વાપરે છે. એકલી ખાદી વાપરી અને ધણોખરો તો પરદેશી જ્ઞાનસ વગેરે વસ્તુઓનો ઉપયોગ થાય તેથી કંઈ પરદેશી વસ્તુના ત્યાગના આદર્શ ત્યાગ તરીકે પણ ગાંધીજી મહાન્ ગણાય નહીં, તેથી જૈનધર્મની દૃષ્ટિએ ત્યાગી સાધુ આચાર્યો કરતાં ગાંધીજી ધર્મની વ્યાખતમાં મહાન્ માની શકાતા નથી.

પ્રશ્ન—કેટલાક શંકિત જૈનો કહે છે કે પ્રભુ મહાવીરદેવે આહ્મણોની સત્તાના જૂલમથી કંટાળીને દીક્ષા લીધી હતી. તેનું કેમ ?

ઉત્તર—એવા શંકિત જૈનો કપોલ કલ્પિતગાલ પુરાણનાં ગપ્પાં ઉડાવનારા છે. કારણકે તે કેટલાક પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોના જૂઠા અનુમાનના તરંગોપર ડોલે છે. તેઓ કંઈ શાસ્ત્રનો પુરાવો આપી શકતા નથી. પ્રભુએ તો આત્મધ્યાન ધરી કેવલજ્ઞાન પ્રગટાવવાને દીક્ષા લીધી હતી. આહ્મણો તો તે વખતે તેમની પ્રસંશા કરતા હતા અને પ્રભુ મહાવીર તીર્થંકર થઈ જગત્નો ઉદ્ધાર કરવાના છે એમ જાણતા હતા. હાલના આહ્મણોને અને જૈનોને દેખી તે વખતના આહ્મણોનો જમાનો કલ્પી જૂઠા વિચારો દોડાવવા એ સત્ય જૈનનું લક્ષણ નથી.

પ્રશ્ન—મરીચિએ ત્રિદંડીનો વેપ ધારણ કર્યો. તેણે ઋષભદેવ પાસે સાધુઓ કરવાને મનુષ્યો મોકલ્યા પણ જ્યારે તે માંદો પડ્યો ત્યારે તેની કોઈ સાધુએ સેવા કરી નહીં અને શ્રાવકોએ પણ સેવા કરી નહીં તેથી મરીચિએ કપિલને દીક્ષા આપી, તેમાં શ્રી ઋષભદેવના સાધુઓએ અને શ્રાવકોએ મરીચિની સેવા નહીં કરી તેથી તેઓની અવિવેકતા ગણાય કે નહીં ?

ઉત્તર—શ્રી ઋષભદેવ વીતરાગ સર્વજ્ઞ હતા તેથી તે મરીચિની સેવા કરે નહીં. સાધુઓ પણ મરીચિથી ન્યારા રહેતા હતા અને વિહાર કરતા હતા

(૪૧)

તથા તે સાધુ દીક્ષાસંયમમાં હતા અને મરીચિ પડી ગયા હતા. મરીચિએ વર્ષુશંકર વેષાચાર સ્થાપ્યો તેથી સંધને તે ગમ્યું નહીં, સાધુઓ વગેરે તેથી તેમની પાસે રહી સેવા કરી શકે નહીં તેમ જ તેઓને દૂર રહેવાથી મરીચિની માંદગીની ખચર પણુ ન હોય. તથા મરીચિએ સેવા કરાવવા માટે માગણી ન કરી હોય, તથા મરીચિ વનમાં રહેતા હતા અને તેમને આહારપાણી લાવી આપવો તે તો સાધુ જેવાનું કાર્ય હોય છે તેથી ગૃહસ્થ જૈનો આહાર વહોરાવી શકે પણુ ભીક્ષા માગીને લાવી ન આપી શકે, તેથી તેમાં શ્રાવકોનો અવિવેક ગણાય નહીં. તે વખતના સાધુઓ અને શ્રાવકો ઋગ્નુ-સરલ અને જડ હતા અને પ્રભુ મહાવીરના સાધુઓ વઠ્ઠ અને જડ છે તેથી ઋષભદેવના સાધુઓ જૂદા વેષધારીની ખચર ન લેવાં જાય તેમાં તેનું પતિતપણું જાણી લક્ષ્ય ન આપે તો તેથી કંઈ જૈનધર્મ શાસ્ત્રોનો, સાધુઓનો દોષ નથી તેમ જ પ્રભુના ઉપદેશની ખામી નથી, તેથી તેવી ચર્ચાનો કંઈ અર્થ જ નથી.

પ્રશ્ન—હાલમાં કેટલાક સુધારક નામધારી શંકિત જૈનો, સાધુઓની જાહેર ખાનગીમાં ગુપ્ત નામે નિંદા છાપે છે, છપાવે છે અને ધર્મશાસ્ત્રોમાં શંકા ઉઠાવે છે તેનું શું કારણ છે ?

ઉત્તર—જૈનધર્મની વ્યાપ્તમાં સાધુ ધર્મગુરુઓ મુખ્ય હોય છે, ધર્મ-ગુરુઓ જૂઠા સુધારા, વગેરે વ્યાપ્તોમાં આડા આવે છે, નાસ્તિકોના નાસ્તિક વિચારોનું ખંડન કરે છે. મડમોની સાથે લગ્ન કરવાનું નિષેધ કરે છે, દારૂ માંસ વાપરવાનો નિષેધ કરે છે, ભંગીઆઓની સાથે ખાતું નહીં એમ ઉપદેશ આપે છે, તેથી વિરૂદ્ધપ્રવૃત્તિવાળાઓ, સાધુ ગુરુના દુશ્મન બની જાય છે અને તેઓની ઉપર જૂઠાં આળ ચઢાવે છે. તેઓ જાણે છે કે સાધુઓ કેટલાં જવાના નથી, સૃષ્ટિવિરૂદ્ધ કર્મ કરનારા વગેરે કહેવાથી તેઓપર જનતા ને શંકા પડે તથા એક બે શ્રાવિકાઓની સાથે વાતો

(૪૨)

કરતા હતા એમ કહી આજ ચઢાવવાં કે જેથી તેઓ કોમમાં હલકા પડે અને સામા પડે નહીં તથા ડરી જાય અને આખરહીન થઇ જાય, આવી જાતની કેટલીક નિંદક ટોળીઓ ઉભી થઈ છે અને તે રશિયન ઓલ્ટ્રાવિકા જેવી અંતરૂથી હિંસક છે અને બહારથી અહિંસાનો સિદ્ધાંત જણાવે છે, તેઓ નાતજાત ધર્મ વગેરેના માર્ગોના નાશ કરવા ઈચ્છે છે. એવા કેટલાક ગાંધીજીના ટોળામાં ભળે છે, એવા કુતકંકડી નાસ્તિક જૈનો ધણા વાચાળ અને કુતકંકડી હોય છે કે જેઓની આગળ કેટલાક ભોળા વિક્રાન્ જૈનો હારી પશુ જાય તેથી તેવાઓના વિચારનો વિશ્વાસ ન રાખવો.

જિનેશ્વર ભગવાનની પ્રતિમાને વસ્ત્રાભૂષણો સમ્મવવાના જૈનશાસ્ત્રમાં પાકો છે, સાધુઓ, ધર્મગુરુઓ, ચંદ્ર વા પૂઠીયાંવાળી પાટ પર ખેસી વ્યાખ્યાન વાંચે છે તેમાં ચંદ્ર વા પૂઠીયાં વગેરેથી ગુરૂની શોભા ભક્તિ કરવામાં ગુરૂ પ્રવેશ મહોત્સવ વગેરેમાં જેઓ વાંધા લેતા નથી, તેઓએ વીતરાગ દેવની પ્રતિમાની ભક્તિ કરવામાં વાંધા લેતાં પોતાના ત્યાગ વૈરાગ્ય ઉપર લક્ષ દેવું જોઈએ. જૈન ધર્મપ્રવર્તક સાધુ સૂરિયો વગેરેના સ્હામા પ્રતિ પક્ષીઓ પડે અને જૈનશાસ્ત્રમાં શંકા વિરોધ કરે અને ગુરૂઓની નિંદા કરે તેથી કંઈ ધર્મ રક્ષકગુરૂઓ ડરી જઈને ખેસી જાય નહીં. વિચાર ભેદે વૈરી દુસ્મનોએ ભલા ભલાની નિંદા કરી છે, અરવિંદ ઘોષ વગેરે દેશ નાયકોની સ્હામા પડેલાઓએ એવી ધૂળ ઉડાડી છે. જૈન એડવોકેટમાં મહાત્મા ગાંધીજીની નિંદા અદ્યોષ કરવામાં આવી છે તેથી ગાંધીજીને કાંઈ હરકત નથી, પ્રતિપક્ષીનિંદકોએ આજ સુધીના મહાપુરૂષોની સ્હામે ધૂળ ઉડાડી છે. જૈનાચાર્યો સાધુઓના પ્રતિપક્ષી અનેલા નિંદકોએ આજ સુધી સૂરજ સ્હામે ધૂળ ઉડાડવા જેવી ધણી પ્રવૃત્તિ સેવી છે અને તેથી તેઓ દયાયા નથી અને તેઓએ પોતાનું કાર્ય કર્યું છે. પ્રતિપક્ષી વિરોધીઓ કદાચ ધર્મગુરૂઓને મારી નાખવા સુધીનાં તકંટો પડ્યંત્રો રચે અને તેથી ધર્મ-

(૪૩)

રક્ષકો મરી જતાં પણ કંઈ સત્યધર્મ વિચારોનો ત્યાગ કરતા નથી. અમોએ કોઈનું નામ દઈને પ્રત્યુત્તર લખ્યો નથી. ફક્ત ઉપર્યુક્ત વિચારોથી તેના પ્રતિપક્ષી વિચારોનો જવાબ આપ્યો છે એમાંથી મધ્યસ્થસત્યગ્રહકો જે વિચાર કરશે તે તેમાંથી તેઓ ધણું લેવાનું મળશે. ગાંધીજી, તિલક, દાંસખાણુ વગેરે દેશ નાયકોના દેશ નાયકત્વ સામે અમારે વિરોધ નથી, પણ લાલા લાજપતરાય વગેરે કે જેઓ જૈન ધર્મ તીર્થંકર વગેરે સંબંધી વિરુદ્ધ વિચારો જાહેર કરે છે, તેઓનો તે ઉત્તર આપવો જોઈએ. જ્ઞાતપુત્રમહાવીરના અંગે ગાંધી ભડકે જે વિચારો છપાવ્યા હતા, તેમાં પ્રસંગે ગાંધીજી સંબંધી અમારા વિચારોને જૈનશાસ્ત્રાધારે જાહેર કર્યાં, તેમાં ગાંધીજીના અંગત ચારિત્ર સંબંધમાં અમે ઉતર્યા નથી, અન્ય ધર્મી સર્વલોકોમાં હું ગાંધીજીને પ્રથમ નંબરના ઉત્તમ ભક્ત લૌકિક મહાત્મા તરીકે માનું છું, તે ખરા દેશભક્ત છે પણ જૈનધર્મદૃષ્ટિએ તે જૈન મહાત્મા નથી, એવો મારો અંગતવિચાર છે. ગાંધીજી વગેરે દેશનાયકો સાથે ગૃહસ્થ જૈનો, દેશરાજકીય ચળવળમાં ભાગ લે તેમાં અમારો વાંધો નથી પણ તેની સાથે અમારા તીર્થંકરોની અને ગુરૂઓની કક્ષામાં ગાંધીજીને મૂકીને સાધુ ગુરૂઓ રહામે પડનારા ગાંધી વગેરે દેશનાયકોના અન્ધ દૃષ્ટિરાગી નાસ્તિકશંકિતજૈનો પ્રતિ તેમની ચર્યાનો જવાબ છે અને ભવિષ્યમાં તેઓ આ લેખનો ઉત્તર આપે તે તેના રહામા જીવતાં સુધી જવાબ આપવા તૈયાર રહીશ. જૈનોએ ધર્મપરિવર્તનમહાયુદ્ધના સંક્રાન્તિયુગમાં જૈનશાસ્ત્રોને ઉડાવનારાઓનો વિશ્વાસ ન કરવો અને તેઓના ઉત્સૃત વિચારો સામે વિરોધ જાહેર કરવો જોઈએ. જૈનોએ શારીરિક માનસિક ધાર્મિક કેળવણીનું શિક્ષણ લેવું અને જૈનાચાર્યોના ઉપદેશાનુસારે વર્તવું, જૈનધર્મ માટે જૈનેતર ધર્મીઓ કે જે સામાન્ય અહિંસા દર્શાવતા હોય તેઓના ધર્મભક્ત ન થવું. હિંદુઓના

(૪૪)

જેવા કંઈક વિચારાચારે મળતા બનીને આગાખાંની મુસલમાનો, કરોડો રૂપૈયા ખર્ચાને હજારો ઉપદેશકો રાખીને હિંદુઓને આગાખાંની મુસલમાનો બનાવે છે. ખ્રીસ્તિયોએ પણ હિંદુઓને અને જૈનોને ખ્રીસ્તિ કરવા અબજો રૂપૈયાઓ ખર્ચા હજારો ઉપાયો કરી લાખો મનુષ્યોને ખ્રીસ્તિ બનાવ્યા છે. જૈનો તમે જાગો! જૈનસાસનશત્રુઓથી બચી જાઓ! ધર્મ માટે અર્પાઈ જાઓ! સાધુઓના નાશની સાથે ગૃહસ્થ જૈન સંઘનો પણ નાશ થશે, માટે ધર્મગુરુઓની સેવાભક્તિ કરોને શાસ્ત્રોના જ્ઞાતાઓ બની જૈનધર્મનો વિશ્વાસમાં પ્રચાર કરવો જોઈએ.

પ્રશ્ન—તમારો પોતાનો મહાત્મા ગાંધીજી માટે શો અભિપ્રાય છે અને મહાત્મા ગાંધી હિંદુ મુસલમાનની એકતા કરે છે તથા ઢેડભંગીને સ્પર્શ્ય ગણે છે તથા રેંટીયા ખાદીની પ્રવૃત્તિ કરે છે તેમાં તમારો જાતિ અભિપ્રાય શયો છે ?

ઉત્તર—વ્યવહારથી જૈનધર્મની દૃષ્ટિએ તેમને હું જૈનગૃહસ્થ વા જૈન સાધુ માનતો નથી પણ હિંદુ દેશનાયકોમાં સર્વપુરુષોમાં વિશેષ સત્યગ્રાહી, સરલ, અને ગુણાનુરાગી અને મધ્યસ્થ, અને મોક્ષમાર્ગાનુસારી કોટિના પુરુષોમાં યોગ્ય શ્રેષ્ઠ તરીકે છે એમ માનું છું, હિંદુ મુસલમાનની એકતા થાય અગર ન થાય તો પણ તેમની ભાવના અને પ્રવૃત્તિને તો સારી માનું છું, હિંદુ સંન્યાસીઓ જેવા તે ત્યાગી નથી પણ તે ત્યાગીના કેટલાક ગુણોથી યુક્ત છે, જૈનશાસ્ત્રોની દૃષ્ટિએ તે વ્યવહારથી જૈનવાં ત્યાગી નથી, તેમનામાં ધર્મમતસહિષ્ણુતા ગુણ સારા પ્રમાણમાં ખીલ્યો છે અને તેથી તે સમ્મગ્દૃષ્ટિગુણસ્થાનને ભવિતવ્યના યોગે પામવાને લાયક છે, એમનામાં દેશદાઝ સારી છે. ઢેડ ભંગીને સ્પર્શ્ય માનવા એવી તેમની માન્યતાવાળો હું નથી પણ હું ઢેડભંગીઓ સ્પર્શ્ય થાય એવા ઉપાયો લેવાની તરફેણમાં છું, તેઓ કેળવણી પામશે તથા દાઝ માંસ વગેરેનો ત્યાગ કરશે

(૪૫)

મહીનતા છંડશે, સાત્વિકાચારવિચારમાં આશંકે થશે તે હળવે હળવે તેઓ સ્પર્શ થઈ શકશે. તેમની રેંટિયા ખાદીની પ્રવૃત્તિ, અહિંસાની દૃષ્ટિએ ઉપયોગી છે પણ તે મરણયાત થવી જોઈએ, વૈષ્ણવભક્તમહાત્મા ગાંધીમાં જે જે ગુણો અમને જણાય છે તેની અમો અનુમોદના કરીએ છીએ, તે પોતાને તીર્થંકર, પ્રભુ અવતાર, ત્યાગી, મહાત્મા કહેનારા તેમના અન્ધ ભક્તોને વખોડી કાઢે છે અને તેઓને જૂઠા કહે છે, એવી તેમની માન્યતા છે તે સાચી છે અને એમના કહેવા પ્રમાણે અમો તેમના સંબંધી એવા ઉપર્યુક્ત વિચાર બાંધીએ છીએ. તેઓ હિંદુ મુસલમાનોને જે એકતા સંપ પ્રેમનો પાઠ શિખવે છે તે સારો છે. બાકી જૈન શાસ્ત્રોના આધારે અમો ગાંધીજીને વૈષ્ણવ ભક્ત તરીકે માનીએ છીએ અને એમ જૈન શાસ્ત્રોના આધારે જૈનોએ પણ માનવું જોઈએ.

इत्येवं ॐ अहंमहावीर शान्तिः३

વિ. સં. ૧૯૮૦ શ્રાવણ સુદિ પંચમી.

લેખક બુદ્ધિસાગર.

મુ. પેથાપુર.

